

LLUC

NOVEMBRE • 86

Núm. 734

250 pts.

DIFUNTS I ALTRES HERBES

ENTREVISTA: HUGH THOMAS

PLA
PRIVAT
DE
JUBILACIÓ

Per a cobrar
un bon sou
tota la vida.

BANCA CATALANA

BANC INDUSTRIAL DE CATALUNYA
BANC INDUSTRIAL DEL MEDITERRANI
BANC DE BARCELONA

S U M A R I

LLUC

Revista mensual

Novembre 86. N.º 734

ANY LXVI

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619

Telèfon 72 32 99

07080 Palma de Mallorca

Delegació a Barcelona:

C/. Montcada, 20 (Palau Dalmasas)

08003 Barcelona

Director:

Bartomeu Suau Tugores

Conseller Delegat:

Ramon Ballester i Vives

Caps de Redacció:

Climent Picornell

Pere Llabrés i Martorell

Consell de Redacció:

Miquel Cardell

Jaume Falconer

Catalina Mir i Fullana

Mateu Morro i Marcé

Lleonard Muntaner i Mariano

Antoni Nadal i Soler

Gaspar Valero i Martí

Pere Estelrich i Massutí

Publicitat i coordinació:

Bernat Calafat - Joan Font

Administració i subscripcions:

Jordi Valls

Subscripció: 2.050 ptes. anuals

Estranger: 2.400 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 250 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Fotografia de la coberta:

Climent Picornell Bauzá

Disseny: Jaume Falconer

Maquetació:

Bernat Calafat - Joan Font

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors

Monestir de la Real

07010 Palma de Mallorca

Fotocomposició i impressió:

Taller Gràfic Ramon

Jaume Balmes, 39 i 43 - Tel. 25 44 32

07004 Palma de Mallorca

Dipòsit Legal: P.M. 276-1958

I.S.S.N.: 0211-092X

Amb el suport de

Fundació congrés de cultura catalana

Pàg. 2	CARTES AL DIRECTOR
Pàg. 3	EDITORIAL
Pàg. 4	ENTREVISTA Pere Morey Servera: <i>El castellà d'en Hugh Thomas</i>
Pàg. 6	OPINIÓ '61 Tomeu Vidal i Pons: <i>El tercer hipermercat</i>
Pàg. 8	HORITZONS SEPARABLES Boro Miralles: <i>Microfonia humida</i>
Pàg. 9	L'ULL DE VELLUT Guiem Daviu Vich: <i>1992? No, gràcies</i>
Pàg. 10	EDUCACIÓ Miquel Vives Madrigal: <i>Paràmetres institucionistes de renovació pedagògica</i>
Pàg. 12	LA MOGUDA PLANETÀRIA Antoni Ginard: <i>El fracàs de la cimera (o era un encontre?)</i>
Pàg. 13	TURISME Pere A. Ripoll i Solivelles: <i>Oferta-demanda turística: la intermediació</i> Francesc Figuerola i Villalonga: <i>Mallorca encara no està perduda del tot</i>
Pàg. 18	DIVULGACIÓ HISTÒRICA Antoni Nadal: <i>La difusió de la ideologia obrera a la segona República</i>
Pàg. 20	SOCIETAT PRETURÍSTICA Cristòfol Pons: <i>Difunts i altres herbes</i>
Pàg. 23	SOCIETAT Catalina Garcies: <i>Finrrage, o el no a la vida fora de mare</i> F. Navinés: <i>Els cicles socials</i>
Pàg. 25	NOTES D'EDUCACIÓ Ramon Bassa: <i>El llibre infantil, un element educatiu</i>
Pàg. 26	ESGLÉSIA NOSTRA Pere Llabrés i Martorell: <i>Verge de Lluc coronada quatre voltes poèticament...</i>
Pàg. 28	MÚSICA <i>De la crítica i dels crítics</i>
Pàg. 30	EN MIQUEL PER LA CUINA Miquel Cardell: <i>Rodolades de premsa (I)</i>
Pàg. 31	ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA Miquel Ferrà i Martorell: <i>El licor de roses i la comunitat grega de Menorca</i>
Pàg. 32	NATURA Pere Llofriu: <i>Els plàtans dels carrers</i>
Pàg. 33	TEATRE Josep A. Grimalt: <i>Quan el públic participa</i>
Pàg. 34	CINEMA Jaume Oliver i Adrover: <i>Això eren cinc germans...</i>
Pàg. 36	LLIBRES Lleonard Muntaner: <i>Tria de novel·lats</i> Mateu Morro i Marcé: <i>Sobre «Verinosa llengua»</i>
Pàg. 38	CRE·A·CCIÓ <i>Poemes de Margalida Pons. Fotografia de Josep Lluís Pol</i>
Pàg. 40	PASSATEMPS Bernat J. Amengual: <i>Laberint, cossiòl (o test) lògic</i>

CARTES AL DIRECTOR

Distingit senyor,

Us prec que publiquen a «LLUC» l'escrit següent.

Jo sí que he quedat «astorat» quan he llegit la carta de l'«Equip del Centre Coordinador de Biblioteques del Consell Insular de Mallorca», publicada a «Lluc» del passat setembre, en què s'excusa d'haver editat el cartell que conté la Classificació Decimal Universal en castellà. Segons aquest «Equip», la C.D.U. no està traduïda oficialment al català i ells no han volgut fer un acte «tan superb» de traduir-la. Però, què entén l'«Equip» per oficialment?

És evident que en Francesc Riera i els seus companys ignoren que existeix un llibre titulat *Classificació Decimal. Adaptació a les biblioteques catalanes*, dirigit per Jordi RUBIÓ I BALAGUER i publicat en 4.ª edició per l'editorial Teide, de Barcelona, el 1982. Aquest llibre fou editat per primer pic l'any 1920 per la Mancomunitat, i el segon pic per la Biblioteca de Catalunya, d'on Rubió era director, el 1938. Potser podem demanar als senyors de l'«Equip» si una adap-

tació de la C.D.U. publicada per la Mancomunitat i adoptada per les seves biblioteques i les que després varen ser de la Generalitat, no és «oficial». Aleshores, qui n'ha de decidir l'«oficialitat»?

L'«Equip» ha volgut fer ostentació de (falsa) modèstia, però en realitat allò que ha mostrat ha estat ignorància o, tal volta, mala fe. Al cap i a la fi, quan no hi ha interès per la normalització del català és lògic que hom no es molesti a assabentar-se de les tasques ja fetes i de les eines disponibles per complir la feina amb dignitat.

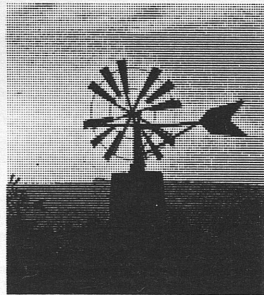
Pens que si aquest «Equip del Centre Coordinador de Biblioteques del C.I.M.» en tengués una mica, de dignitat, ja hauria dimitit. Simplement per la vergonya de no conèixer un llibre que hauria d'haver estat la seva primera guia. I per haver gosat editar aquell cartell en castellà.

A Bunyola, a 5 d'octubre del 1986

Jaume Corbera i Pou

UN CONSELL AL TEU SERVEI.

Cada any el Consell Insular de Mallorca du a terme nous projectes per garantir millors serveis públics a totes les persones que viuen a la nostra illa. A la vegada manté i incrementa els que ja hi ha. I tot això ho fa a través de les seves àrees d'actuació.

ÀREA ECONÒMICA

Promoció del turisme. Protecció de l'entorn amb campanyes de neteja de platges i el nostre lloc. Impuls de la nostra indústria i comerç. Accions de millora de la ramaderia i l'agricultura.

ACCIÓ SOCIAL I SANITAT

Hospital General. Hospital Psiquiàtric. Llar de l'Infància. Llar de la Joventud. Llar dels Ancians. Patronat Verge de la Salut. Hospital de Nit.

Centre de Prevenció de l'Abús de Drogues. Grup d'Educació Sanitària a les Escoles. Elaboració del Mapa de Serveis Socials de Mallorca.

ÀREA DE CULTURA I ESPORT

Ordenació d'arxius propis i d'altres organismes. Difusió cultural per mitjà del Teatre Principal i la Biblioteca Artesana. Impuls del coneixement i l'ús de la nostra llengua. Difusió del nostre folklore. Elaboració del Pla d'Instal·lacions Esportives en els municipis. Foment de l'iniciació i pràctica de tot tipus d'esport.

ÀREA DE COOPERACIÓ I ORDENACIÓ DEL TERRITORI

Elaboració del Pla d'Obres i Serveis per dotar els pobles de l'infraestructura bàsica. Manteniment de la xarxa viària pròpia (39% de les carreteres mallorquines). Servei de Prevenció i Extinció d'incendis i Salvament.

El Consell Insular de Mallorca treballa intensament des de aquestes quatre àrees perquè a la nostra illa es pugui viure cada dia millor, amb totes les comoditats, salut, i un constant enriquiment cultural. L'avanç en aquest sentit ha estat continu durant els vuit anys de funcionament del Consell, i els fruits obtinguts, molt nombrosos. Per això, avui ens sentim satisfets de la feina feta, i a la vegada, plens d'il·lusió per incrementar-la cada any.

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

AMB ESPERIT OLÍMPIC

Molts estan contents perquè, per obra i gràcia de l'anomenat «Comitè Olímpic Internacional», a Barcelona, li han enroscat els Jocs Olímpics de l'estiu de l'any 1992. Com sempre, es poden fer matisacions. Els membres del comitè dels «olímpics» usaren, descaradament, els procediments dels polítics, la qual cosa tampoc no és estranya. Els integrants del C.O.I. són —amb poques excepcions— *deportistes* retirats, benestants i jubilats, que ja han fet tota la lleixiuada, i han esdevingut vertaders polítics. Donen els jocs olímpics d'hivern a Albertville (per compensar el fet de no haver donat els d'estiu a París) i a Barcelona els altres. Com Salomó. Tot això en dues votacions que, en teoria, haurien de ser independents. La qüestió era contentar a les dues candidatures més poderoses, les que havien fet més *marketing* i que, fins i tot, havien traguinat a Suïssa els presidents dels seus respectius governs estatals.

No es poden negar els mèrits que han fet els promotors de la candidatura de Barcelona. A part, la ciutat havia demanat quatre vegades l'organització dels jocs i mai no ho havia aconseguit. No sabem però què és el que han cedit, ni els avantatges que han oferit, no solament pel bé de l'esport, sinó, sobretot, als «deportistes» que tenien el vot pel mànec. En fi, no ens podem oblidar d'aquells que es demanen si la data, 1992, significa alguna cosa per a Barcelona i Catalunya (ens referim al *Quinto centenario del descubrimiento de América*); o dels que temen que els Jocs Olímpics poden suposar, encara més, una major «espanyolització» de la ciutat, cap i casal; o de quina serà la llengua *realment* oficial (Quin serà el vertader paper del català?) i, encara, d'aquells que —a un nivell purament esportiu— opinen que organitzar uns Jocs Olímpics és, com quasi sempre, començar la casa per les teulades.

De moment, els polítics es penjaran un caramull de medalles («Barcelonins: ja hem guanyat!»), l'esport els proporciona sempre un marc idoni per fer *política d'imatge*. En menjarem sis anys. El que està per veure són les medalles que es podran penjar els esportistes de casa que, per força, hauran de córrer i suar molts d'anys, tot i que estan desemparats de la mà dels polítics. Per evitar confusions innecessàries cal considerar la diferència que hi ha entre el «*deport*» i l'esport. Vegem el diccionari: «*Deport*». —*Diversió, recreació; Esport. —Joc o exercici corporal en què es fa prova de destresa, agilitat o força en profit simultani del cos i de l'esperit.* Clar i català. No podem dubtar que hi ha gent que no ho té tan clar. Els polítics, per exemple —i més els qui se'n cuiden del *deport* i de l'esport—, com molta altra gent, es recorden de Santa Bàrbara només quan trona i, ara —justament ara— surten amb la història

que tenen un pla, que volen remodelar l'esport... Ara tothom frissa de fer coses.

Però, l'hàbit de la pràctica de l'esport no s'improvisa en un dia, ni en sis anys, que són els que manquen per «Barcelona 92». Per ventura és aquest pla del qual es parla, un pla que contempli l'esport de base, descuidat sempre i quasi —tantes vegades— ni contemplat. O, tal vegada, anirà dirigit a racionalitzar l'esport a les escoles, les quals solen tenir material i estructures esportives infrautilitzades? I aprofundint una mica més, no serà que es tracta més de canviar els programes educatius —tenim països dels quals prendre exemple: classes el matí, esport l'horabaixa— o de provocar que la gent faci *realment* esport? És ver, no tenim hàbit de pràctica esportiva generalitzada —per molt que les cases de vendre *chandals* vulguin que tots facem *jogging*: a la força si és necessari—, i, de retruc, no tenim tampoc una política esportiva coherent. Si més no una política d'imatge dels professionals que es dediquen a planificar l'esport.

Per altra part no cal confondre la pràctica de l'esport amb el consum de l'esport. Efectivament, el Reial Mallorca és a primera divisió —grans contingents de gent són arrossegats a la contemplació dels seus partits i la seva posterior discussió durant la setmana—, és el mite del futbol al nostre país. O el cas del Son Amar —com exemple dels esports minoritaris—, que és un bon equip de voleibol, mantingut per l'entrega personal d'un empresari concret: una imatge falsa del que és l'esport a les illes Balears. I tanmateix, com ja hem dit, una cosa és la pràctica i l'altra el consum.

En aqueixa disjuntiva s'hi inclou la polèmica qüestió de quina serà la seu on es desenvoluparan les proves de vela als jocs olímpics de 1992. Hom ha volgut suposar que seria Palma. Però cal tenir esment en el fet que els Jocs es concedeixen a una ciutat, i fins que no es demostrï el contrari Barcelona és port de mar. Això vol dir que seria ben normal que la vela es fes a Barcelona i que si aquesta no té infraestructura és a temps de bastir-la. Malgrat la vista del tàndem Maragall-Aguiló (batles de Barcelona i Palma, respectivament) faci concebre determinades esperances (allò del «millor camp de regates del Mediterrani» aplicat a Palma, queda bé, però no és decisiu) i, cal repetir-ho un pic més, no és el mateix *l'esport per a tots* que l'esport d'alta competició. Si ens donen la vela, bé. De totes maneres l'esperit olímpic és molt més ample i no depèn d'aquesta qüestió: proposa, més que una societat de «*voyeurs*», una societat practicant de les disciplines esportives. I això necessita mitjans perquè sia possible. No mitjans excepcionals per d'aquí a sis anys, sinó mitjans —si voleu més senzills— per a cada dia que passa. ■

ENTREVISTA

EL CASTELLÀ D'EN HUGH
(O LA DECADÈNCIA DE L'IMPERI)

PERE MOREY SERVERA

No li vaig dir a quin lloc acostum a llegir el seu llibre *Una història del món (I)*, però us asseguro que els capítols són prou interessants com per ajudar-me a oblidar l'entorn, una mica inhòspit, i alhora solen tenir la llargària adequada al temps d'una utilització de... la sala del tron.

Per això em vaig posar contentíssim en saber que Hugh Thomas faria una conferència a la Sala d'actes de la Banca March —no saben com fer-se perdonar els doblers— el dia 20 d'octubre. El lloc era de gom en gom, així que vaig haver de seure a defora, encalentint-me la mirada amb els acollidors quadres de Gaspar Riera, el Mondrian mediterrani. També vaig poder veure arribar l'inefable conseller Gilet devers les nou, demanar on era el lloc comú i en acabar la conferència excusar-se pel retard amb el Sr. Thomas al·legant —un velló a qui ho endevini— *compromisos ineludibles* (ho heu encertat tots!).

El professor Thomas parlà de l'atlantisme, en un castellà prou correcte, encara que a pics se li engalavernaven els mots de més de quatre síl·labes, i exposà les seves idees amb la seva habitual claredat, llambrejant conceptes drets i llueints com espases que en ferir la pedra foguera de la memòria fan saltar espines, suggerències, associacions. He posat les meves entre parèntesis, i si anotau les vostres al marge l'article quedarà enriquit, personalitzat amb la vostra mateixa aportació.

Començà recordant que els Estats Units havien salvat Europa no tan sols dels nazis, sinó també dels comunistes; de la influència americana sobre Europa: la civilització de l'automòbil (que és la força centrífuga de les ciutats, com l'ascensor —també americà— n'és la centrípeta), les construccions d'acer i de vidre amb grans finestrals (i les capsas de sabates de Magalluf en lloc de molts de Maricels, Mediterranis i Formentors), el cinema com a vehicle d'unes maneres de vida, una *Weltanschauung*, una nova èpica i mitologia (el *western* és el romancer d'un poble sense gaire història; en canvi, els pobles AMB història no tenim cinema), fins i tot una manera de besar («un beso de cine» era una de les tipificacions del pecat al meu temps).

Així com Grècia va hel·lenitzar Roma, o l'Iran codificà el món àrab, Europa ha vist com les seves essències eren destil·lades i comercialitzades pels «americans» (que fins i tot el nom del continent s'han apropiat, com tantes altres coses, perquè el *marketing*, sense anar més a lluny, ja l'havien inventat els fenicis).

I la influència USA sobre Europa: Henry James, Hemingway, mil i un més, han influït fortament sobre la literatura del vell món (les seves estades a Europa són l'equivalent del «Viatge a Itàlia» dels intel·lectuals de la *Aufklärung*. Un Hemingway sense l'experiència d'Itàlia i Espanya no tendria ni d'un bon tros el seu encís).

El Sr. Thomas es pensa veure uns primers indicis que s'acaba l'era atlàntica, es debiliten els lligams entre la vella mare Europa i la filla Amèrica; oblidant les dues vegades que l'ha tret del poll (l'Europa al nord del Rin no ho deu veure així!) i en certa manera l'hi està traient cada dia per la presència dels 350.000 guripes americans de l'OTAN. En aquesta

actitud, Thomas hi veu un component de gelosia: fa dues generacions hauria esta impensable una trobada EST-OEST sense cap representant europeu occidental assegut a la taula, i aquests dies l'hem viscuda a Reikjavik; una Europa amb un atur creixent, l'imperi liquidat a preu de barrisc i una demografia que reflecteix el seu estat d'ànim, es ressent cada vegada que una multinacional es fa seva una indústria o li desplaça un producte (quin temps fa que no heu begut un tassó de pinya? Creis-me: els anuncis de Coca Cola són les àguiles del nou imperi).

Potser estigui començant l'era Pacífica (de l'OCEÀ pacífic, què més voldríem tots!) Fins i tot el poder econòmic i tecnològic s'està desplaçant des de les primitives tretze colònies cap a la costa de Califòrnia, mentre que a l'altra vorera el vençut Japó ha tornat tan fort que fins i tot al vencedor li fa feredat. (Amb això se confirma que el bessó de les civilitzacions segueix el camí del sol, i a un ritme exponencial, endemés: Mesopotàmia—XX, Egipte—X, Grècia—V, Roma fins al IV —parèntesi medieval—, Itàlia XV, Ibèria XVI, França XVII, Anglaterra XVIII, tota Europa —excepte Espanya, és clar— XIX, Amèrica XX... Àsia XXI?)

Molt d'aquest poder, tanmateix, li ve als USA d'Europa, i així, la fusió de l'àtom i tota la coeteria foren desenvolupats per científics europeus —amb fort predomini dels germànics— després de la segona Guerra Mundial (la caiguda de Berlín és l'equivalent modern a la de Constantinoble: la causa d'una emigració de científics cap a un entorn més obert i favorable, ben igual que els bizantins cap a les repúbliques italianes a partir de 1453).

Un símptoma d'aquest allunyament entre mare i filla el veu don Hugh en el fet que Reagan sia el president més impopular a Europa des de Roosevelt ençà (supòs que es refereix a Theodor, de començament de segle, al qual el «nostre» Rubén Darío li dedicà una oda bastant emmetzinada, perquè el pobre Franklin Delano —anys 30— era un desgraciadet; és clar que quan es té un nom així... I pens que la popularitat NO és el poble qui la dóna o la lleva, sinó el personatge públic qui la guanya o la perd).

Creu el mestre que a la mala imatge dels USA contribueixen les sèries de televisió que presenten alguns dels caires més desfavorables de la societat nord-americana contemporània: des de *Dallas* i *Dinastia* a la *Hill Street*. (Doncs mira, ja començava a ser hora, després de tants d'anys de John Wayne i d'altres ianquis angelicals). I us heu aturat a escoltar els diàlegs dels nostres nins? TXIII, BOOOM, trrrrrrA! Talment la banda sonora de qualsevol sèrie dels horabaixes: el cotxe fantàstic, la moto fantàstica... Si un dia arrib a entrar del tot en una fàbrica de TV faré *La somera fantàstica*, que tindrà *turbo boost* i serà tan llesta que sabrà treure integrals i derivades. I això també és una influència subliminal USA sobre els nostres nins: l'home tot sol pot fer molt poc si no té la màquina que li deixa tot a punt per ell entaferrar quatre lloques a l'escena final de la peli... (I és que les màquines les venen ells, mentre que els homes encara els feim en casa.)

Es plantejà llavors una pregunta que ha donat malde-

Hugh Thomas: «l'Imperi Americà encara té molta força» (Foto arxiu «Ultima Hora»)

caps als geògrafs des del temps de Heròdot: on és el vertader *limes* d'Europa: el Rin, l'Elbe, el Vístula, els Urals? (Jo just sé que quan tenc un camp d'oliveres a prop me «sent» més a ca meva: des de Valence a Keruan, des de Lisboa a Baghdad s'estén la civilització de l'oli, distinta a la cultura de la mantega. Però Europa va més enllà.)

Napoleó digué, a Santa Elena: «Sense jo, d'ací a cent anys Europa serà americana..., o cossaca». (Just es va errar d'una generació: això va succeir en 1945!)

I si la Comunitat Europea fos la llavor dels Estats Units d'Europa? Ho veu difícil el nostre professor, però imagina uns quants camins per avençar en aquesta direcció, per assolir d'afegir una anella més a la cadena dels patriotismes, i que ell ha constatat a Ayamonte, on estiujeja, que funciona de la manera següent: Poble, Huelva, Andalusia, Espanya..., i prou. Ell voldria afegir un altre cercle concèntric a l'ensaimada de les fidelitats: Europa. (I per què no la consciència de membre del cosmos, la germanor amb tota cosa creada?) Les mesures que proposa el Sr. Thomas són, entre altres:

— Convèncer a tots els membres, o evitar, mitjançant les lleis oportunes, que cap d'ells empri la CEE com a organització al seu servei: França, sobretot.

— Unificar el comandament militar de l'OTAN, i recorda l'eficàcia de les tropes de diferents nacions, i anomena els polacs al servei de Napoleó..., a la Guerra d'Espanya (ho vaig trobar poc diplomàtic; si hagués esmentat l'efectivitat dels *Tercios* entre Pavia i Rocroi l'auditori, majoritàriament d'AP, hauria bramulat a pler).

— Privatitzar determinats serveis comuns dins la CEE, com és ara el servei de correus, com al temps de l'Imperi Romà (o durant Carles V, que concedí el servei de comunicacions a la família italiana Taxis. I la prova més evident de la degradació i el descrèdit de Correus són els serveis de missat-

geries que proliferen pertot arreu, des de l'Àngel 24 fins a L'Aranya —ek!)

— Suprimir el títol d'Ambaixador a les cancelleries intraeuropees i dir-los Residents (i ja tenim la Seu plena d'ous! Per a mi crearia molt més esperit europeu l'existència d'equips europeus a les competicions mundials —olimpíades, campionats diversos...— Ara, que el seleccionador hauria de formar l'equip en proporció al nombre d'habitants de cada país i així no hi hauria gelosies).

— Permetre la lliure circulació física de l'ECU (*European Currency Unit*, una unitat fiduciària que és un promedi ponderat de les diferents monedes europees, i que per ara només existeix comptablement).

— Fomentar l'estudi de la Història i Literatura europees (Aaara anam! Això me recorda un silogisme que sol dir un bon amic: «Per assolir cal creure, per creure cal estimar, per estimar cal conèixer.»)

Quan va haver acabat i firmat un caramull d'exemplars de *La Guerra Civil Espanyola* el vaig escometre, però no tenia molta xerrera i només va contestar unes poques preguntes:

— Senyor Thomas: Vietnam se va semblar a Teutoburg, la primera desfeta de l'Imperi Romà. Veu comparables els dos fets?

— No, *l'Imperi Americà encara té molta força* (Bé, entre Teutoburg i Ròmul Augústul encara passaren quatre segles.)

— Carter em va recordar molt Constantí, el primer emperador cristià, el que més clarament marcà l'inici de la decadència. Compararia Reagan a Julià, que provà de retornar a les tradicions?

— Mai no m'ho havia demanat... Potser tengui alguns trets propis de *Constanci*.

—S'ha fixat que cada quatre segles es produeix una Jihad, una envestida de l'islam? L'actual ha vingut una mica retardada perquè Europa era molt potent al XIX. Com avança l'amenaça del moviment fonamentalista islàmic?

—*És una conscienciació supranacional i resulta inquietant... però jo no m'havia fixat en aquest patró històric; al segle XI no va ser molt forta l'investida.*

(Doncs als croats els va semblar de pinyol vermell! Tant, que perderen Jerusalem per a sempre.)

—Com a ciment per a unir Europa i manifestació de l'esperit europeu què troba a faltar, què li semblaria si adoptàsim un idioma europeu, com és ara l'esperanto? Això permetria donar més protagonisme a les llengües nacionals, com el català, l'eusquera, el bretó..., que ja no tendrien l'escaló intermedi de les llengües estatals.

—*Ja he dit abans que estaria disposat a acceptar el francès com a «europeu» a canvi que deixassin d'utilitzar la CEE com a eina al seu servei..., però aquests senyors m'esperen per sopar.*

—L'Occident —i sobretot en RR— es preocupa molt pel «perill roig, però no creu que aquest es combatria més eficaçment «romanitzant» el món comunista abans de la invasió? (Els cínics com jo podeu llegir «aburgessant-lo» mitjan-

çant una obertura comercial que els faci ser progressivament menys comunistes i més consumistes. Total, els dos mots s'assemblen molt, i ells se'n moren de ganés.)

—Les *Voelkerwanderungen*, les invasions dels «bàrbars», solen anar de Nord a Sud o de Llevant cap a Ponent; creu que la propera serà per primera vegada de Sud a Nord en lloc del camí habitual? L'explosió demogràfica del Tercer Món sols té sortida cap aquí.

—Senyor Thomas, coneix l'obra del català Alexandre Deuloféu *La matemàtica de la Història*?

—Veurem el desarmament en aquesta generació?

—Quina esperança de sobreviure tenim les nacions sense estat?

—*Yes, I will have some more tea, thank you* —contestà el Sr. Hugh Thomas al cambrer de qualche restaurant de Ciutat, on aleshores ja sopava amb el Conseller de Cultura, el Director General d'això mateix, i diversos alts càrrecs de la Banca March.

I tots nosaltres hem romàs amb aquestes preguntes que ens revolten, bronzents, per dins el cap. ■

(1) *Una Historia del Mundo*. Ed. Grijalbo. Barcelona, 1982.

OPINIÓ ' 61

EL TERCER HIPERMERCAT

TOMEU VIDAL I PONS

Hipermercat, l'adéu al petit comerç (Foto arxiu «Ultima Hora»)

Qüestionar una decisió política de transcendència econòmica és, entre nosaltres, un sinònim d'atemptar. Temptar la reacció de la font del permís és agredir l'ortodòxia. L'ortodòxia ubiqua d'una dinàmica de fets i coses que avancen entre hàbits passius i que només permet possibilitats al llenguatge de la demagògia si per això entenem el qualificatiu amb què esquiven la discussió sobre el desacord.

Qui s'atreixi a afirmar seriosament, conscient i preocupat, que la instal·lació a Ciutat d'un tercer hipermercat ve de la mà dels doblers dels populars i de les llicències dels socialistes serà alternativament qualificat de demagog i «estajano-vista», perquè només el mutisme i la befa troben les preocupacions pels assumptes concrets i immediats que pertanyen als ciutadans.

Em sembla observar en aquest petit exemple que una vegada més, i seguint alguna tradició, coincideixen els socialistes i els populars en un actuar d'evident perjudici per als petits i mitjans empresaris comerciants de Mallorca. Els uns, en defensa dels capitals dels altres i uns altres a la recerca de llurs condicions socials objectives. Apuntem que aquí són una absoluta majoria els petits empresaris en la mesura que acceptem per impostos els barems que, a aital fi, disposen les regles de la Comunitat Europea.

Orfes d'atenció per a les més crucials prioritats continuam amb una classe empresarial necessitada d'una referència política la finalitat de la qual sigui la defensa dels interessos empresarials d'aquí per mor de totes les peculiaritats que ens envolten. Aquest és un assumpte de limitacions auto-imposades o altrament dit «no es peste, es país» (Forges).

A qui s'esforci a seguir ignorant les obvietats amagat, com a bon nadiu, darrera la monumental roca del recel, de l'infundi o del més absolut buit intel·lectual li serà impossible afirmar que no entén per què ens preocupa que posin un hipermercat devora del camp de l'Atlètic Balears. I és que la li-

teratura pàtria que ja ha explicat amb magnanimitat el significat dels termes (colonialisme, balearització, economia dependent o nativitat estrangera en país propi) de vegades oblida que qüestions més pedestres poden descobrir qualche ambient nacionalista, obsessionat no ja per les garroves del mes que ve, sinó per les lletilles dels anys immediatament futurs. La realitat té més capacitat de comunicació i d'imatge que les nostres teories, articles i discussions, i per mor d'això resulta hàbil i útil observar-la.

La cosa funciona de la següent manera: Una gran em-

se'n van per allà on vengueren llurs amos sense que ens quedí cap inversió rendible ni es tradueixi aquesta creació de riquesa en benefici fiscal, via administració de l'estat, per a les nostres illes. Ja sabem que l'estat no tracta bé aquells territoris que li brinden copiosos beneficis.

El petit comerç mallorquí rebrà un nou cop que l'enfonçarà un poc més en el neguit imaginatiu en el qual és immers sense que la comunitat rebi res, absolutament res, a canvi.

Els partits polítics embrancats en debats ignots i baladrers —diuen que sobre temes culturals o polítics o sobre el

Les multinacionals conquisten el mercat illenc (Foto arxiu «Ultima Hora»)

presa estrangera, a l'estil de PRYCA o CONTINENTE, s'instal·la a Palma, en el mateix nucli urbà. Munten un impressionant complex de mercat amb tècnics també venguts de fora, vull dir del continent o de la península. Una vegada organitzada la infraestructura contracten aquí una part del personal laboral, millor sempre eventual, i duen de la península o del continent una altra part important, normalment els més ben pagats. No cal observar que per esser contractat tenen més avantatges els qui parlen castellà, no ens ha d'estranyar la preocupació paterna perquè els fills dominin aquest idioma, el qual, encara que imposat, els facilitarà les coses a l'hora de trobar la primera feina.

De tots els productes posats a la venda, més d'un 90 % els importen de fora; així, les nostres indústries i agricultura tampoc obtenen beneficis, sinó que resulten perjudicades en gran mesura. Any rera any els beneficis que aquí produïm

sexe de les cariàtides— tanquen els ulls a aquest tipus de realitats que dificulten el normal desenvolupament del nostre teixit comercial i que es constitueixen en l'autèntica problemàtica dels mallorquins: llur economia.

No esperem que el ciutadà visqui com a pròpies aquelles institucions que no atenen els seus problemes i els polítics, de les quals viuen obsessionats per subvencionar activitats la finalitat de les quals és divertir-nos innecessàriament un esplai que sabem administrar millor.

Veiem com continuen duent-se la part més quantiosa sense comptar amb nosaltres, només se m'ocorre repetir aquella cançó de la segona *new wave* espanyola:

«Terror en el hipermercado
horror en el ultramarino
mi chica ha desaparecido
y nadie sabe como ha sido». ■

CLÍNICA DENTAL

DR. FRANCESC A. PÉREZ PASTOR

Metge Estomatòleg

Pròtesis dentals

CONSULTA: Hores concertades

Av. Arquitecte Bennàssar, 16-1r.-1.ª - Tel. 29 26 39 - PALMA

HORIZONS SEPARABLES

MICROFONIA HUMIDA

BORO MIRALLES

Al Pla mallorquí i en l'estiu la consigna és clara: dutxar-se o morir. El sol cau a plom sobre arbres de plom, verros de plom, soldadets de plom.

Tots sabem que l'art és mort des que Godart va filmar «A bout de souffle», així ho anunciaven les parisines parets-parlants del 68, i això va a missa. Nogensmenys, encara queden algunes activitats artesanals i casolanes les quals, per trobar-se fora de les llargues i esmolades urpes dels mercaxifles de la cultura, conserven en essència la primor d'allò fet xano-xano, sense frissar, i inspirat per un cel negre-xarol amb foradins d'estels i el nyigo-nyigo minimalista dels grills de mitjanit: són les ARTS DE LLOGUER, també anomenades SUBTILS.

Un dels més representatius, perquè està introduït en la majoria de les cases de l'illa —de la resta del món ja no ho sé—, és la dutxa.

El rite de dutxar-se, que per ser quotidiana és més sagrat que altres de carac-

ter esporàdic, ha de comptar amb uns ormeigs o infraestructura sanitària mínima per resultar eficaç, a saber: com una barca d'obra polida per dins, tanyany taüt, pot esser també «de plat», més vulgar i extremista; una petita canonada rígida o no, segons, i que acaba amb un mànec ple de foradets per on surt aigua finament escampada, talment una ruixadora de tulipans; també una aixeta de paret, per si de cas es prefereix un doll més abundant, més bast, més niagarenc; un o dos prestatges per col·locar els pots d'ungüents higiènics, si no, pel trespol, i una tovalla més bé gran. Res pus.

Si feim balanç, veurem que és molt poc d'utilitatge per practicar un art subtil tan menesterós.

Provades, ho han estat totes, i hem arribat a una conclusió tan interessant com anodina: les millors dutxes —i ara ho han encertat els dissenyadors de béns socials— són les anomenades «de telèfon» o «de micro», aqueixes que

duen una malla cònica flexible que permet una total maniobrabilitat de l'as-persor.

És amb aquesta casta d'aparells de senzill maneig que l'entredit maritatge humà-màquina assoleix cotes d'harmonia plàstica molt superior a altres arts subtils, com ara el que desplega un llanterner o una escoliosítica caixa de Pryca, vertaders artistes locals de lloguer que mereixen més atenció de la que normalment els professam.

Amb aquest simple cuc de metall, es pot manar el raig d'aigua per qualsevol zona blava del teu cos, fins i tot els plecs més arrecerats i sensibles al pessigolleig de la fresca pressió, passió, punció, pulció..., rebent així tot tu una benedicció epitèlica-aigualosa en perfecta comunió. Amb l'altre model, fix i aferrat a la paret, fas actes més unidireccionals, has d'anar contorsionant-te a la vertical, elaborar diferents sinèrgies cinestèsiques, o moviments de cul, en un ball menys dotat a la creativitat

instantània, tipus Rita Haywort esmor-teida. És realment, la dutxa de paret, una jugueta de soft-core sense trellat ni forrellat.

Altrament, la variant de telèfon per-met una ampla i variada evolució rít-mica en sèrie o en paral·lel, depèn de la quantitat d'amics-amigues que tenguis en aquell moment de festa, talment una dansa de set tuls, i per cadascun que cau el mànec dur i galvanitzat del micro s'acosti més i més a indrets —ja explorats, d'acord!, què voleu, platges verges ara?— delicadament intimistes i perversament públics.

I continuam. Contràriament al que s'ha cregut fins avui, hom ha de començar a dutxar-se pels peus, les rels del temple, i anar pujant per cames, cul i parts, pit, esquena, llocs, coll, cara i cabells, antenes còsmiques que recullen l'energia prànica. És així com ho aconsellaven els més importants hidro-terapeutes de començament de segle i que tornen a estar de moda en la medi-cina blana. Es poden admetre, però, desviacions d'aquest patró un tant li-nial, en ares de la moral, l'estètica o la sorpresa. Vosaltres mateixos.

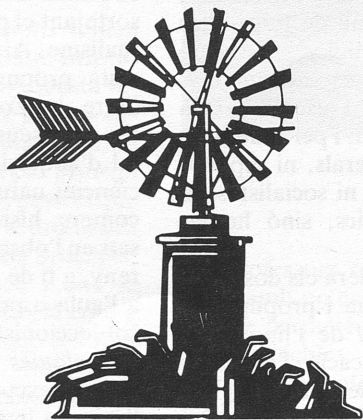
Una vegada remullats, estendre el sabó a petites porcions pertot, fregant suaument fins que es produeixi una emissió escumosa que vos tinti de blanc, aleshores fote una bona gra-tada amb un guant de pita o fibra vege-tal de carbassó. Alerta amb les parts sensibles que poden resultar afectades de coïssor o d'una excitació extra, de-pèn dels casos.

Ja sabem que la llibertat d'actuació és una prerrogativa innata a qualsevol practicant d'arts subtils, però per-me-teu-me una recomanació tant primitiva com vitalista: més aigua i menys sabó! Com sona. Aquest elimina en excés les defenses de la pell i després no suam com toca, perquè no hi ha coca (ina) millor que l'excitant natural que se-grega el nostre cos, i barat. «Dame la coca de tu cuerpo!» podria ser un bon eslògan per lligar aquest estiu tan cri-minal.

I com que a cada teoria ha de seguir una bona praxis, el més seriós seria que practicàssiu ja amb la nova visió que aquesta lectura vos hagi suggerit. Fora reserves! Podeu obrir les persianes de bat a bat i tenir el plaer de fer-ho amb llum natural i la panoràmica que vos pertoqui, rural o urbana, tant li fa! A més a més, sempre podeu acompanyar, aquelles i aquells que aquest humit art provoqui ganes de cantar, amb glosses diem «evocadores» de situacions límit. Vos apunt aquestes, que entre la sabo-nera llefiscosa i el filferro entrecames poden fer meravelles:

«S'animal era de pèl,
tenia pell de dragó,
tot es poble d'Alaró
va sortir per veure'!»

«Sa tonada des munyir
és a dins una escudella,
una mà a cada mamella,
ala, xota, vine ací!» ■

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

L'ULL DE VELLUT

1992? NO, GRÀCIES.

GUIEM DAVIU VICH

No em referesc als jocs olímpics sinó al cinquè centenari de l'anomenat des-cobrimet d'Amèrica.

Com sabeu, s'ha creat una comissió especial i l'Estat espanyol es fa càrrec d'organitzar i de finançar (una part) d'aquesta magna efemèride. Supòs que deu ser quelcom a gran escala (i amb moltes de despeses), perquè s'hi han posat 8 o 9 anys abans de les dates pre-cises i això per a una Administració que sol improvisar, és digne d'alguna consi-deració.

El descobrimet i la colonització d'Amèrica (tant el període inicial sota el comandament de Portugal i Castella, com els segles XVII, XVIII i següents, en què s'hi afegeixen Anglaterra, França i Holanda) va implicar una nova xarxa mundial de relacions políti-ques, econòmiques i jurídiques amb el predomini i l'explotació per part i a fa-vor de les potències europees. Aquesta situació encara no s'ha acabada.

El Comissari General Sr. Olivenza s'esforça, segons declaracions seves, a preparar-la «amb esperit de servici a Espanya, al record al seu passat i al seu projecte de futur».

Si es coneix malament el passat del nostre país, i en el present hi ha abun-dància de problemes i per al futur no es veu una política que els pugui solucio-nar, no vos preocupeu!, perquè ve el 1992 i hem de sortir somrient a les fo-tos.

El camí cap al 1992 hauria de servir per deixar sentir la veu als pobles d'Amèrica i perquè les agressions i guerres que hi provoquen els podero-sos siguin denunciades pertot arreu.

Mentre això no es faci, 1992? No, gràcies. ■

E D U C A C I Ó

PARÀMETRES INSTITUCIONISTES DE
RENOVACIÓ PEDAGÒGICA

MIQUEL VIVES MADRIGAL

La difusió del sistema filosòfic del «racionalisme harmònic» del pensador alemany K. C. F. Krause (1781-1832) efectuada per Julián Sanz del Río (1814-1869) després d'ampliar estudis en universitats europees i d'haver-ho meditat fins a convertir-ho en propi, aconseguí arrelar entre la intel·lectualitat progressista de mitjan segle XIX, conformant un grup (1) cridat a tenir una forta influència significativa dins la història espanyola de la darrera meitat del segle XIX i del primer terç del XX.

El pensament i la moral krausista d'aquest grup tenyit amb noves aportacions positivistes, pragmàtiques, i d'un idealisme personalista configuraria un moviment de renovació ètica, pedagògica i cultural dotat d'una empenta regeneradora davant els greus problemes de la societat espanyola del moment: l'institucionalisme, producte de l'ideari i la labor de la *Institución Libre de Enseñanza* fundada a Madrid l'any 1876 per F. Giner de los Ríos (1839-1915) (2).

La llavor krauso-institucionista sembrada a la capital d'Espanya fructificaria també a «províncies», a indrets tals com Oviedo (3), València (4), Sabadell (5) i Mallorca. A l'illa creixerien dos centres, la *Institución de Enseñanza de Pollensa* (1879) fundada per Guillem Cifre de Colonya (1848-1908) i l'*Escola Mercantil* (1880) de Palma creada per Alexandre Rosselló (1853-1923) i més tard rebatejada com *Institución Mallorquina de Enseñanza* (1884) (6).

¿Quins són els basaments de les pautes educatives i dels criteris pedagògics renovadors d'aquest corrent institucionista? Podem breument fixar-los dins els paràmetres indicats a continuació. En primer lloc, defensa de la *llibertat de càtedra*, com a conseqüència de la llibertat de consciència, i en segon lloc, laïcisme de l'ensenyament. L'institucionalisme vol una *escola laica* definida per la neutralitat i la tolerància envers el fenomen polític i religiós mostrant-se contrari a l'escola confessional i dogmàtica. El centre escolar no podia ésser focus de propaganda ni proselitisme polític, filosòfic o religiós. El laïcisme institucionista no s'oposava a la religió ni era hostil a cap creença ans bé

Retrat de joventut d'Alexandre Rosselló, fundador de l'«Escola Mercantil»

inspirava el respecte per a totes elles i cercava l'element comú de totes elles (7). «Sense esperit religiós —escrigué Giner— l'educació és incompleta, seca, desvirtuada». L'escola havia d'esser per a la cultura, i per tant no es proposava fer «ni liberals, ni republicans, ni reaccionaris, ni socialistes, ni catòlics, ni anticatòlics, sinó homes bons».

La Institució considerà els dos sexes amb actitud igualitària i propugnà el *sistema coeducacional* de l'home i la dona. De fet, la coeducació i l'ensenyament mixt, era considerat com un ressort bàsic de cara a la formació del caràcter moral. Partidària d'elevat la condició social de la dona (8) mitjançant la seva incorporació a l'ensenyament, i amb l'extensió de l'educació femenina a totes les classes socials, dins un marc feminista aburgosat amb límits i contradiccions que suposaren un caràcter discriminador.

Una concepció pedagògica essencial de la I.L.E. era la derivada del *principi naturalista*, de l'amor a la Naturalesa, que indugué a establir un programa

educatiu amb contacte amb la vida, sortejant el perill de l'excés d'intel·lectualisme. Així, la pedagogia institucionista propugnava l'educació a l'aire lliure, les *excursions escolars* i les visites a museus, mercats, fàbriques, per tal d'adquirir *in situ* coneixements de ciències naturals, geografia, indústria, comerç, història, belles arts, etc., basats en l'observació directa sobre el terreny, a fi de comprovar sabers apresos a l'aula o per afavorir hàbits o delers col·leccionistes de roques, fòssils, etc.; les *colònies de vacances* que a l'igual que les excursions instructives desvetllaven la imaginació, el sentiment i el sentir de la bellesa en contacte amb la naturalesa, acostumaven a l'ordre, a la neteja i a l'obediència, exercitaven la paciència, la companyonia i la solidaritat que induïen a la imitació dels exemples de bondat, honradesa i bellesa que observaven en els mestres i en els companys, que valoraven el paisatge i els monuments artístics. En suma, l'apropament a la natura banyat d'ètica i d'estètica, pretenia conjuminar l'educació física, moral i intel·lectual per a

poder assolir un coneixement harmònic de totes les facultats humanes, això és, un desenvolupament integral de la persona.

Emperò arribar a l'ideal «harmònic» que suposa prèviament la regeneració humana i social era impossible sense la reforma del fonament bàsic: l'escola primària. Per a dur a terme aquesta, s'incorporaren un esplet d'innovacions didàctiques entre les que hom pot enumerar les principals: la *metodologia intuïtiva*, que substituïa l'abstracció per la realitat (9); el *mètode socràtic*, que donava peu a convertir les lliçons en una conversació familiar (10); la transformació de la passivitat de l'alumne en *treball actiu* (11) abandonant les pràctiques memorístiques, ensenyant a treballar en comptes d'entendre la classe com el fet de «donar i prendre lliçons»; la substitució del llibre de text únic pel llibre elaborat pel propi alumne; la supressió dels deures escolars de casa; la valoració de l'aprenentatge a través del joc; l'eliminació dels exàmens clàssics; l'organització dels programes pel *sistema cíclic* —i no linial— que feia possible que cada any els alumnes desentrotllassin completament aquells, però cada vegada amb més complexitat, extensió i profunditat, la qual cosa comportaria fusionar la primera i la segona ensenyança en una educació unificada abolidora també de les distincions jeràrquiques entre el professorat. Pel que fa a l'ensenyament tècnic, valoraven la incorporació del comercial i l'agrícola als programes escolars, però rebutjaven l'industrial per mor d'esser dirigit a la producció.

Totes aquestes innovacions tenien sentit dins el paràmetre bàsic institucionalista, el de la *moralitat*. Aquesta venia definida per l'hàbit que porta a ordenar tota la vida segons una voluntat constant i racional, regida pel principi de fer allò que s'hagi de fer, passi el que passi. Era, en síntesi, una actitud ètica definida per la rigidesa dels principis, la severitat, el puritanisme i una fe messiànica en l'educació moral com a remei universal —d'aquí que fos més important educar que instruir—. Aquesta formació ètica institucionalista tenia llur basament en una *moral natural* (12), comuna a tots els homes, estoica, austera i disciplinada, que es traduïa en virtuts i hàbits de puntualitat, honradesa en el treball escolar com a hàbit precursor de l'honradesa professional, netedat, lluita contra la peresa i respecte en si mateix. Mitjans educatius d'educació moral serien les conversacions escolars, les caixes d'estalvi escolar —que ensenyaven a racionalitzar els béns—, la formació cívica, la formació familiar i, sobretot, l'exemple

Retrat a l'oli de Guillem Cifre de Colonya, fundador i mestre de la «Institució d'Ensenyança de Pollença»

dels professors, que havien de comportar-se amb un estil de vida irreprotxable que permetés estampar el caràcter en els deixebles.

Per acabar voldria posar de manifest que l'institucionisme es mogué dins uns paràmetres europeïstes i espanyolistes. En efecte, *caràcter europeïsta* tant per esser gresol d'influències oriündes d'Europa —especialment d'Alemanya i d'Anglaterra— (14) com per llur constant labor europeïtzant ja que consideraven l'europeïisme com una mesura de salvació nacional que havia de fer possible la incorporació d'Espanya als corrents culturals del món avançat. Espanyolista perquè en línies generals fonamentà una visió castellanitzant de la nostra història des d'una perspectiva

regionalista que no entengué el problema dels pobles de l'Estat Espanyol (15). En el cas de l'institucionisme mallorquí m'atreveixo a afirmar que es desentengué per complet del moviment literari de la Renaixença. No es preocuparen per les llengües autòctones, i possiblement les menysprearen com a vehicle de comunicació culte. S'interessaren més pels avanços de la ciència, el comerç i la tècnica que per la història i la llengua pròpia.

En conjunt, aquests són, enunciats de forma succinta, els paràmetres criterials del moviment cultural i pedagògic, que representa un dels intents més llustrosos per a intentar renovar l'educació i la cultura del nostre país. ■

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

ARANGUREN, J. L. L., *Moral y sociedad. La moral social española en el siglo XIX*, EDICUSA, Madrid, 1970, 4.ª ed.

BLASCO CARRASCOSA, J. A., *Un arquetipo pedagógico pequeño-burgués (Teoría y práctica de la Institución Libre de Enseñanza)*, Fernando Torres, València, 1980.

BLASCO CARRASCOSA, J. A., *El krausismo valenciano*, Institució Alfons el Magnànim, València, 1982.

BONNÍN AGUILÓ, F., *Guillermo Cifre de Colonia (1848-1908). Ensayo biográfico*, Imp. Alfa, Palma, 1970.

BROWN, R. F., «Jovellanos and the Institución Libre de Enseñanza», *Bulletin of Hispanic Studies*, 59 (1982), 257-266.

CACHO VIU, V., *La Institución Libre de Enseñanza. I. Orígenes y etapa universitaria (1860-1881)*, Rialp, Madrid, 1962.

COLOM, A. J. - DÍAZ, F. J., *Educación y sociedad en la Mallorca contemporánea*, Impresrúpit, Palma, 1977.

GARCIA SUÁREZ, J. A., *La Institución Libre de Enseñanza. Perspectiva histórica y comentario*, Círculo ed. Universo, Espulgues del Llobregat, 1978.

GINER DE LOS RÍOS, F., *Ensayos*, Alianza editorial, Madrid, 1964.

GÓMEZ MOLLEDA, M. D., *Los reformadores de la España contemporánea*, C.S.I.C., Madrid, 1966.

JANER MANILA, G., «Krausismo y educación en Mallorca», *Cuadernos de Pedagogía*, 34 (1977), 41-44.

JIMÉNEZ, A., *El krausismo y la Institución Libre de Enseñanza*, Cincel, Madrid, 1986.

JIMÉNEZ-LANDI MARTÍNEZ, A., *La Institución Libre de Enseñanza y su ambiente. Los orígenes*, Taurus, Madrid, 1973.

LÓPEZ MORILLAS, J., *El krausismo español. Perfil de una aventura intelectual*, 2.ª ed., Fondo de Cultura Económica, Madrid, 1980.

LUZURIAGA, L., *La Institución Libre de Enseñanza y la educación en España*, Departamento ed. de la Universidad, Buenos Aires, 1957.

MELIÀ, J., *La nació dels mallorquins*, Selecta, Barcelona, 1977.

MOLERO PINTADO, *La Institución Libre de Enseñanza. Un proyecto español de renovación pedagógica*, Anaya, Madrid, 1985.

SUREDA, B. i d'altres, *L'educació a Mallorca (aproximació històrica)*, Moll, Palma, 1977.

TRÍAS MERCANT, S., *Història del pensament a Mallorca*, Moll, Palma, 1985.

TUÑÓN DE LARA, M., *Medio siglo de cultura española (1885-1936)*, Tecnos, Madrid, 1973.

TURÍN, Y., *La Educación y la Escuela en España de 1874 a 1902*, Aguilar, Madrid, 1967.

VIVES MADRIGAL, M., «L'Institucionisme a Mallorca», *Estudis Baleàrics*, I, 2 (1981), 133-148.

Revista *Lluc*, LX, 693 (1980), monogràfic dedicat als 100 anys de la Institució Mallorquina d'Ensenyament, amb articles de G. Janer Manila; Díaz de Castro, F. J.; Sureda, B.; Nicolau, G.; Seguí Llobera, A.; Colom Cañellas, A. J. llas, A. J.

NOTES

(1) Gumersindo de Azcárate, Fernando de Castro, Nicolás Salmerón, i Francisco Giner de los Ríos serien els homes més significatius del grup krausista. La desaparició de Balmes (1848) i Donoso Cortés (1853) havia deixat coix el pensament tradicional espanyol que no trobaria un líder indiscutible fins a Menéndez Pelayo.

(2) L'aleshores universitari G. Cifre de Colonia seria un dels primers accionistes de la I.L.E. Cifre, a punt d'acabar la carrera de Dret és un dels primers alumnes de la Institució que ben prest passarà a ésser auxiliar fins el 1878 en que es trasllada a Pollença. Vid. CAUCHO VIU, V., *La Institución Libre de Enseñanza. I. Orígenes y etapa universitaria (1860-1881)*, Rialp, Madrid, 1962, 417 i 427.

(3) A. González Posada y Biesca, A. Álvarez Buylla, A. Sela i Sampil, R. Altamira y Crevea, Leopoldo Alas i Melquiades Álvarez són les figures més significatives del grup krausista-institucionista ovetenc, el més important dels germïnats a «provincies».

(4) La nòmina del grup institucionista valencià està formada per E. Pérez Pujol, J. Villó i Ruiz, A. Calderón i Arana, A. Sela i Sampil —abans d'anar-se'n a Astúries—, i E. Soler i Pérez. Vid. BLASCO CARRASCOSA, J. A., *El krausismo valenciano*, Institut Alfons el Magnànim, València, 1982, 15-22.

(5) Al cap de la I.L.E. de Sabadell (1882-1910) hi figuraren J. Ardieta i F. Palasí. Vid. DELGADO, B., «La Institución Libre de Enseñanza de Sabadell», *Revista Española de Pedagogía*, 141 (1978), 137-153.

(6) Vid. COLOM, A. J. - DÍAZ, F. J., *Educación y sociedad en la Mallorca contemporánea. La experiencia institucionista*, Impresrúpit, Palma, 1977; VIVES MADRIGAL, M., «L'institucionisme a Mallorca», *Estudis Baleàrics*, I, 2 (1981), 133-148; i *Lluc*, 693 (1980), monogràfic dedicat als 100 anys de la Institució Mallorquina d'Ensenyament.

(7) El laïcisme institucionista és profundament impregnat per un esperit religiós supraconfessional. ¿Quina altra cosa, és, sinó, la recerca de l'element comú entre totes les religions? Té en llurs trets de tolerància religiosa i neutralitat les seves notes més destacables, absent per complet d'agressivitat anticlerical. En efecte, els professors de la

I.L.E., els diumenges, duien a missa els nins els pares dels quals ho havien sol·licitat. Vid. TURÍN, Y., *La Educación y la Escuela en España de 1874 a 1902*, Aguilar, Madrid, 1967, 56. A Pollença, Cifre de Colonia surt d'exili amb els alumnes després de «missa primera» a fi de què els alumnes hi hagin pogut assistir. Vid. BONNÍN AGUILÓ, F., *Guillermo Cifre de Colonia (1848-1908)*, Imp. Alfa, Palma, 1970, 20. Convé, no confondre, per tant, el laïcisme institucionista amb el propugnat per les *Escuelas Racionalistas* de Catalunya sorgides en el marc del radicalisme racionalista de Ferrer i Guàrdia. Cfr. SOLA, P., *Las escuelas racionalistas en Cataluña (1909-1931)*, Tusquets, Barcelona, 1976.

(8) La promoció de la dona a l'educació i la reestructuració de la condició jurídica femenina s'emmarca dins un esquema tradicional i una postura moderada pròpia de la burgesia liberal elitista. Vg. DI FEBBO, G., «Orígenes del debate feminista en España. La escuela krausista y la Institución Libre de Enseñanza (1870-1890)», *Sistema*, 12 (1976), 49-82. De totes formes mantingueren una actitud contrària a l'ensenyança «de senyoreta» criticant l'enfoc unidireccional de l'educació femenina, en contra del que el krausista E. Soler batejà com «l'epidèmia del piano».

(9) GINER DE LOS RÍOS, F., «El espíritu de la educación en la Institución Libre de Enseñanza. Discurso inaugural del curso 1880-1881», *Ensayos*, Alianza ed., Madrid, 1969, 102-117, 105.

(10) GINER DE LOS RÍOS, F., «Instrucción y educación», *Ob. cit.*, 85-94, 93.

(11) *Ibidem*, nota 9, 107.

(12) Per al krausisme, l'home, supost harmònic de Naturalesa i d'Esperit, la Humanitat podria aspirar a la unitat amb Déu a través de la moral.

(13) Les fonts, apart de Krause, pedagògicament són a Rousseau, Pestalozzi, Froebel, Comenius, Lancaster i a l'educació anglesa del *gentleman*.

(14) Cal dir, no obstant, que hi hagué una certa comprensió i aproximació de Giner al problema català. Emperò a València i a Mallorca els institucionistes restaren al marge del moviment renaixentista. Pel que respecte a València vegeu BLASCO CARRASCOSA, J. A., *Ob. cit.*, 139-145. A Mallorca, la *Renaixença* fou exclusivament literària, obra d'una minoria intel·lectual de caire tradicionalista, social i políticament reaccionària. Aquí, paral·lelament a la Renaixença literària, no es produí una renaixença industrial ni política, i per això s'ha dit que la Renaixença a Mallorca és encara incompleta. Tal vegada aquesta és la raó per la qual l'altra minoria intel·lectual, la liberal institucionista, tenia un to vagament castellanista que no sintonitzà amb el recobrament de la llengua i la cultura pròpia de les illes Balears. Cfr. MELIÀ, J., *La nació dels mallorquins*, Selecta, Barcelona, 262-272.

LA MOGUDA PLANETÀRIA

EL FRACÀS DE LA CIMERA (O ERA UN ENCONTRE?)

ANTONI GINARD

A Islàndia han fet un encontre (o era una cimera?). La cosa no ha anat bé. És una llàstima. Per a això no calia tant de renou. Pel que es veu, l'actor americà, malgrat les arrugues i els cadufos de vellura, grans al nas i budells de plàstic, continua essent el jove de la pel·lícula que no es resigna a perdre les pistoles (aquestes, però, són de veritat). El *partenaire* rus fa una mena de paper de bandoler-contrabandista, de pel·lícula de l'oest i film de *gangsters*, tot tirat de capellet i gabardina negres, calb, i a qui, de petit, li desferraren del front un dragó amb una planxa calenta.

El resultat final que han volgut que es conegui de l'espècie d'encontre pasqual mantingut entre ambdós monstres de la televisió és que s'han tirat els plats pel cap. L'exclusa sembla que és l'anomenada Iniciativa de Defensa Estratè-

gica (SDI), més o menys un paraigües estratosfèric, que potser serviria per defensar els caps dels soldats del setè de cavalleria d'una hipotètica calabruixada nuclear provinent de les estepes roges. Ara que ja no hi ha indis, el General Custer necessita nous enemics. Atenció: els humans que són enmig no fa res si són carn de força.

La justificació no sembla suficient. Després de rebentar el *Challenger* hom pensa que no fóra gaire difícil retardar l'experimentació bèl·lica a l'espai. Però, no s'ha d'oblidar el detall de les repercussions negatives, industrials i econòmiques, que tendria ara l'aturada de la guerra de les galàxies.

Es parla de desacord, però estan d'acord en alguns aspectes. ¿No és curiós, entre moratòria sí, moratòria no, que no posin en qüestió l'ús de l'ener-

gia nuclear? Vegeu el cas del submarí atòmic rus ofegat poc temps abans de la reunió: ambdós frissaren de comunicar que no hi havia perill.

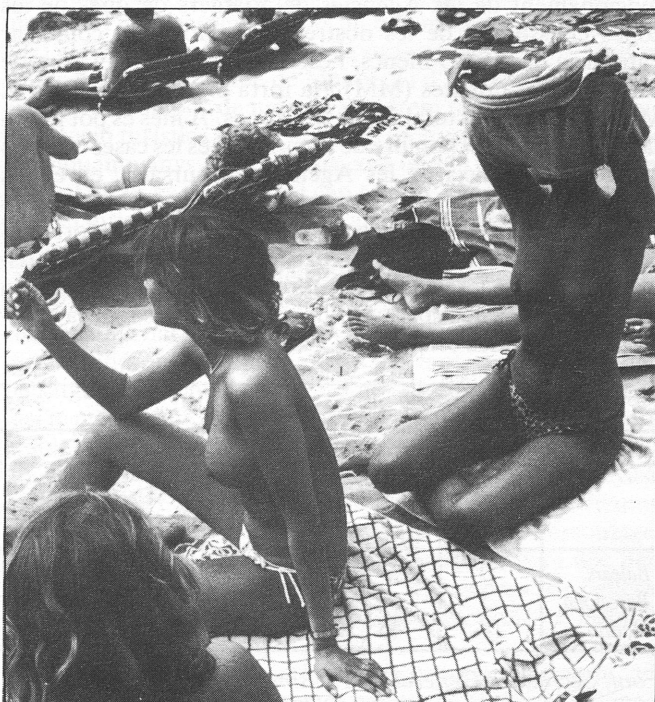
És relativament fàcil constatar que a gairebé totes les reunions de russos i americans d'ençà el final de la Segona Guerra Mundial la motivació central era l'armamentisme. Resultats i comunicats finals a part, de moment passa de veres que la cursa ha continuat i mai no s'ha aturat.

És ben segur que continuaran negociant i arrançant el món, segons les seves conveniències. Encara que pugui semblar que s'alimenten de contradiccions, tant si es posen d'acord com si no, d'aquesta brega el perill sempre és el mateix: el més segur és que rebin els qui miren. ■

TURISME

OFERTA-DEMANDA TURÍSTICA:
LA INTERMEDIACIÓ

PERE A. RIPOLL I SOLIVELLES

Dues maneres ben diferents de fer turisme (Fotografies arxiu «Ultima Hora»)

El mes de novembre passat es va celebrar a Palma, la IX «Reunión de Estudios Regionales» de la «Asociación Española de Ciencia Regional». Hi havia diverses ponències i sessions de treball entre les quals una sobre «Economías Insulares y Turismo». Les següents ratlles que presentam, volen ser un petit resum o síntesi de la nostra comunicació que llegirem a l'esmentada ponència.

La tècnica primordial o bàsica, així com els objectius que ens marcàrem a la mateixa, fou el fet de la intermediació de l'oferta-demanda turística. Malgrat que l'encapçalament no fes referència explícita a les Illes Balears, la realitat del tractament fou relacionat, amb quasi exclusivitat, al fet illenc i la seva connexió a nivell estatal i/o internacional.

La discontinuïtat espacial existent —com a fet geogràfic— entre els dos factors primaris de la intermediació turística, la demanda (caracteritzada pel fet de la continentalitat) i l'oferta (caracteritzada pel fet de la insularitat) ens permet assolir la definició de mercat de demanda (mercat turístic emissor = zona de turisme emissora) i del mercat de l'oferta (mercat turístic receptor = zona receptora de turisme). En tot cas, aquesta discontinuïtat espacial implica la generació d'una superior especialització en la gestió i organització econòmica turística, o el que és igual, una gestió marcada fortament per la dependència de la intermediació turística emissora. Al mateix temps aquest factor de la insularitat obliga a una forta diversificació de les activitats i dels processos propis que la integren (transport, representació i reserves d'allotjament, etc.).

El subsector de la intermediació de la oferta-demanda

turística com a subsector econòmic, integra el procés de canalització de la mateixa oferta-demanda mitjançant la figura de les Agències de Viatgers. Vertaders controladors de dita canalització des dels mercats emissors vers els destins turístics. No entrarem en dades quantitatives del volum de viatgers o de negoci, tan sols creim que es pot afirmar que en aquest procés ha residit i resideix encara l'activitat més important per a l'òptim funcionament del negoci turístic i en definitiva el seu nucli vertebrador.

Hom és conscient de l'estricta dependència del sector turístic illenc dels interessos i fluctuacions que es produeixen a les zones de mercat emissors, front a la rigidesa de les zones de mercat turístic receptores.

L'organització de la intermediació de la demanda, a les zones emissors es produeix de manera diferencial de l'organització de les zones de recepció. Així, doncs, en la nostra exposició deixarem clar les deficiències d'organització, o també l'absència o la tardana aparició de les Agències de Viatgers al nostre país. Al mateix temps que la seva regularització per normativa jurídica començà a dur-se a terme l'any 1962. Dins aquesta normativa es dona la classificació de les Agències de Viatgers en 4 grups o classes.

De manera breu, sense entrar en detalls dels àmbits d'actuació i modus de funcionament ressenyam:

- Majoristes o Tour-operator (TTOO).
- Minoristes-Majoristes; que integra a Agències del Grup A, amb capacitat legal de funcionament com Operador Turístic; i que exclou a gran nombre de les Agències integrades dins el mateix Grup A.

- Grup A (àmbit d'actuació ilimitat a nivell estatal).
- Grup B (àmbit d'actuació limitat [provincial]).

El «boom turístic» dels anys seixanta es va presentar sense una vertadera organització d'intermediació turística autòctona preparada, és prou clarificador el fet que la vertadera aparició del primer tour-operator espanyol, inclouent-hi les nostres illes, es va produir l'any 1967 (Pullmantur, S. A.; Tít. n.º 1; 1967), amb Casa Central a Madrid i sense una gran incidència a les illes.

A partir d'aquest any, van apareixent de forma esglonada dins el subsector de la intermediació un nombre creixent d'operadors turístics o TTOO estatals (V. Taula I).

TAULA I
Evolució Anual Majoristes i/o Local. C. Central

Anys	I.A.*	Total	Casa Central
1967	+1	1	Madrid
1968	+2	3	Madrid-Barcelona
1969	-1	2	Madrid-Barcelona
1970	+2	4	Madrid-Barcelona
1971	—	4	Madrid-Barcelona
1972	—	4	Madrid-Barcelona
1973	+8	12	Madrid-Barcelona
1974	+1	13	Madrid-Barcelona
1975	—	13	Madrid-Barcelona
1976	+1	14	Madrid-Barcelona
1977	+1	15	Madrid-Barcelona
1978	+1	16	Madrid-Barcelona
1979	+1	17	Madrid-Barcelona-Zaragoza
1980	—	17	Madrid-Barcelona-Zaragoza
1981	+2	19	Madrid-Barcelona-Zaragoza

Font: Elaboració pròpia a partir de «Estadísticas de Turismo y Relación de Agencias de Viajes» (Secretaría General del Turismo, 1983).

* I.A. = Increment Anual.

De l'anàlisi d'aquesta taula es pot deduir la zonació dels mercats emissors de turisme arreu de l'Estat espanyol. Constituint l'eix Madrid-Barcelona-Zaragoza, les zones emissores turístiques espanyoles. És remarcable el fet de la inexistència de tour-operator o majorista exclusiu amb seu o casa central a les nostres illes, encara que no es pugui afirmar la total inhibició d'empresaris illencs a la seva constitució. Malgrat això, els darrers anys alguns dels TTOO estatals han estat integrats i absorbits per grups financers illencs i fins i tot alguns intervenen dins grups Majoristes estrangers.

Per la Taula II i III, es pot veure la classificació i nivell de funcionament de les Agències de Viatgers de dues de les zones emissores i de les nostres illes. Hom pot constatar l'absència de TTOO illencs, l'escassa incidència del grup de Minoristes-Majoristes (MM) i la forta presència al Grup A Minoristes, junt al total de les tres zones. A més es pot precisar a la Taula III el nombre de sucursals més les cases centrals i la forta presència de les Agències (sucursals), en el cas illenc, foranes.

Una altra característica a tenir en compte, és la forta nucleïtzació a la representació o existència d'agències minoristes al Grup A a les illes i el nombre poc elevat de TTOO, en el sentit estricte de la paraula que es dóna en el cas de la intermediació turística estatal.

TAULA II

Cases Centrals					
	Majoristes	Minoristes — Majoristes	Grup A Minoristes	Grup B	Total
Balears	0	7	101		108
Barcelona	5	16	91	3	115
Madrid	14	43	143		200

Font: Secretaría General de Turismo. D. G. P. T. 1983.

TAULA III

Sucursals					Total Cases Centrals + Sucursals
	Major.	Minor. — Major.	Minor.	Total Sucursals	
Balears	7	49	84	140	248
Barcelona	5	86	145	236	351
Madrid	3	108	101	212	412

Font: Secretaría General de Turismo. D. G. P. T. 1983.

libreria

Jovellanos

- pósters
- làmines
- postals...

Jovellanos, 7 Tel. 72 14 66
Ciutat de Mallorca

Per concloure, la presència de gran nombre d'empreses d'intermediació oferta-demanda turística, a les Balears, pot presentar unes caracteritzacions específiques de nucleïtzació, fet que es constata per la presència d'un gran nombre de petits intermediaris amb total dependència dels grans TTOO internacionals i nacionals. Així com la incapacitat de poder, a qualsevol moment, de canalitzar i gestionar la intermediació, fet motivat a més per altres causes —la flexibilitat i vitalitat de la demanda, front a la rigidesa i estabilització de l'oferta—. També, fet importantíssim, la manca d'unificació de criteris a l'hora de presentar l'oferta (tipus, qualitat, preus, etc.), i si s'afegeix o conjuga el problema irresoluble i congènit del fenomen turístic —l'estacionalitat— permet entreveure i explicar la situació per la qual s'ha travessat els anys passats, que resideix quasi exclusivament en la circumstància de la imprevisibilitat de les «campanyes turístiques anuals», com si es tractàs i es depenés, únicament i exclusivament de les condicions i circumstàncies climatològiques tan determinants a d'altres sectors econòmics illencs. ■

MALLORCA ENCARA NO ESTÀ PERDUDA DEL TOT

FRANCESC FIGUEROLA I VILLALONGA

Ara que l'estiu ha acabat, que la calor se n'ha anat i que s'acosta l'hivern, quan l'illa retroba la pau i la tranquil·litat de gairebé tot l'any. Ara que no ens impressionam per les dades turístiques de l'aeroport, dels «Tours operators» ni del Foment de Turisme, pens que és un bon moment per a la reflexió i el balanç. Reflexió sobre la situació turística de Mallorca, i per extensió també de Menorca i d'Eivissa.

Si feim un poc de memòria podrem fàcilment veure que la situació turística actual no té res a veure amb el turisme de fa cinquanta anys. Això és una cosa certa i lògica, emperò el que cal saber és si hem anat cap envant o cap enrera.

El turisme de fa uns quants anys era un turisme minoritari, de classe i amb classe, amb una capacitat econòmica bastant ampla, selecte, distingit, escrupulós, amant de la perfecció i del detall, en definitiva: de les coses ben fetes. Era un turisme més aviat romàntic —pres no en el sentit històric del terme, sinó en l'accepció ampla del mot— admirador dels paisatges, ambients i contrades novedosos, gens cosmopolites, ni massificats, amb un aire propi i popular, és a dir: obert, afable, familiar, confiat... En la ment de tots nosaltres hi ha noms tan importants com els de George Sand, Santiago Rusiñol, Anglada Camarassa, Rubén Darío, Miguel de Unamuno, Gaston Vuillier, per esmentar-ne alguns. Personatges que vengueren a la recerca no d'un temps ni d'un lloc perduts, sinó de pau, de tranquil·litat, d'harmonia, de bellesa, d'espai verd i verjo, i d'una gent diferent d'allà on normalment habitaven.

Ara tot això per desgràcia és ja història i anècdota, per no dir oblit. D'aleshores només ens resten alguns bons llibres de memòries i de viatges, algunes ressenyes en els diaris ciutadans de l'època i la nostàlgia de pensar que aquests temps ja no tornaran.

La situació actual dista molt, ferm, d'aquell idíl·lic paradís d'antigament.

Mallorca i totes les illes Balears en general sempre han hagut d'estar sotmeses a les invasions foranes —unes vegades subtils, d'altres no tant— de tots els signes i de tots els vents: tant del nord com del sud, tant de la mitja lluna com de la creu. Tothom ha volgut assetjar i conquerir aquestes illes mediterrànies del llevant de l'Estat espanyol. I ara —ara és un dir— quan ja estàvem més o manco tranquils i confiats ens hem vist envoltats i mesclats en l'última gran invasió: la turística. Un fet desordenat, no estudiat, precipitat, sense estructurar, que ho ha passat tot a foc i a ciment, segant gairebé qualsevol possibilitat de futur racional i rendible per a les nostres illes. (Menorca resta al marge.)

Podem dir que en molts pocs anys hem passat d'una situació favorable i amb futur, a una posició perjudicial i sense futur. Com no sigui que s'hi posi mà de mestre, ferma i ara.

Dels antecedents històrico-polítics que ens han menat a l'hecatombe, no cal ni parlar-ne, n'hi ha prou amb recordar la famosa frase d'un il·luminat Ministre d'Informació i Turisme quan fou convidat a la inauguració de l'hotel que feia mil a Mallorca «a por el dos mil»; amb això ja està tot dit.

Si feim un repàs, no exhaustiu, a la situació turística actual ens temerem que tenim, en general, un turisme de poca qualitat, d'una capacitat adquisitiva gairebé nul·la, que els resulta més econòmic venir a Mallorca a romandre a ca seva. Vénen amb «tours operators» del seu país, en llurs pròpies línies aèries, amb l'hotel pagat i les excursions que fan per l'illa són mínimes. Quines despeses fan aquí? Els comptes són molt bons de fer: una camiseta i un capellet que diuen «Mallorca», un bronzejador, un «aftersun», cinquanta o seixanta cerveses i prou. Amb l'agreuja que ja han pagat quasi tot el

El Trenc, l'últim paradís de la Mallorca perduda (Foto arxiu «Ultima Hora»)

L'Arenal, massificació del turisme pobre (Foto arxiu «Ultima Hora»)

viatge en el seu país i les divises que ens entren són mínimes.

Els ingressos per turista no són molt elevats, emperò com que en vénen molts... I així cada any. I què és el que passa? Doncs que la infraestructura hotelera és antiquada, no s'hi fan millores, no s'hi inverteix el que tocava invertir-hi i de cada any la situació és pitjor.

Tots sabem que la qüestió turística no va així com hauria o podria anar, malgrat que cada temporada augmentin les xifres, perquè és un augment quantitatiu no qualitatiu, que és el que realment ens interessa i convé. Ara bé, tots sabem que perquè la qualitat augmenti s'ha d'invertir, i molt. Però el que passa és que als hotelers els resulta molt més còmode no invertir i anar aguantant fins que puguin, en lloc de collir el bou per les banyes i afrontar realment la situació.

Què suposaria això? Doncs que molts d'hotels haurien d'esbucar-se o tancar, i molts d'altres s'haurien de reformar de valent.

És una situació forta i difícil, tots ho sabem, però és l'única solució que hi veig. Pensem que la major part dels hotels d'aquestes illes, tenen de vint a trenta anys i per tant han perdut capacitat de competència i el que s'ha de fer és tornar-la a aconseguir. I la solució no és construir-ne d'altres, als pocs indrets que resten sense edificar, sinó enrunar els que ja no serveixen i acondicionar les zones ja construïdes. Perquè si no ho feim així, ens trobarem amb unes illes plenes de ciment i de vernis, sense una trista zona verge, i els gusts dels turistes actuals van precisament per aquí. De cada vegada més, allò que cerquen és pau, tranquil·litat i naturalesa, i si seguim pel camí que anam, ben aviat aquesta opció que ens exigeixen no la podrem oferir.

Amb això no vull dir que no hi hagi bandes on el turisme és de qualitat, n'hi ha, però cal ampliar-les i no precisament a costa de les que encara romanen sense urbanitzar.

El cabdal turístic més important que ara tenim és impersonal, massificat, amb un nivell adquisitiu molt baix, que no pot anar a estiu a cap altra banda, i per tant ve aquí, l'únic que li interessa és el sol, l'alcohol i el sexe, sense cap inquietud cultural, sense gota de preocupació per conèixer el lloc que visiten, ni la gent, ni els costums de la terra visitada. I aquesta gent que aquí fa —perquè li ho consentim— tot allò que al seu país seria impensable que pogués fer, amb el temps —poc temps— hauria de desaparèixer de la nostra vista, i només ho aconseguirem amb una altra oferta turística, més minoritària, més culta, més sensible, en definitiva menys animalitzada.

Ara tenim aquesta papereta perquè ho hem fet tot de pressa, amb els peus i no amb el cap.

L'objectiu que l'empresariat fins fa poc temps ha tengut ha estat el de guanyar el màxim, invertint el mínim sense estructurar ni pensar absolutament res, sense la més mínima visió de futur. Creien que això era L'Havana, que no s'acabaria mai. No recordaren aquell famós conte popular de la gallineta dels ous d'or. L'obsessió pels doblers més o manco fàcils i ràpids ens ha enfonsat —cas a part Menorca, molt més intel·ligent en aquest aspecte, que nosaltres—. Varen oblidar —si és que en algun moment ho saberen— que és més important «esser» a «tenir».

Els mallorquins vàrem passar pràcticament de la fam a l'emigració, a tenir un duro, el problema ha estat que no ho

llegiu

mallorca socialista

la revista de l'esquerra mallorquina

PSM - Partit Socialista de Mallorca

Carrer Temple, 7 - Ciutat

hem sabut assimilar, que ho hem venut o hipotecat tot per quatre peces d'or.

Com a conseqüència d'aquest fet ha sorgit a Mallorca una nova classe social, sense identitat, sense arrels, sense escrúpols, sense llengua, sense pàtria, sense gust, sense estil, sense classe, decadents, estufats, només preocupats pel què diran: els «nous rics».

És molt lamentable veure que no hem sabut assimilar ni aprofitar la cultura i tradició comercial dels nostres antecessors fenicis, grecs, romans, jueus, catalans, etc. Una vegada més, com tantes d'altres, la història no ens ha ensenyat ni ens ha servit de res.

Ara bé. Jo som moderadament optimista i pens que Mallorca, aquest regne dins la mar, aquesta ex-illa de la calma, encara no està perduda del tot.

Solucions n'hi veig i n'hi ha, ara, manquen voluntats per voler-ho fer.

Crec que la primera passa hauria d'esser la creació d'un Pla d'Ordenació Turística per a Balears, que fos clar, efectiu, racional i eficaç. A més hi hauria d'haver una ferma voluntat per part de tots de complir-lo i fer-lo complir, amb uns poders públics i una administració capaços de sancionar severament tots aquells qui l'imcomplissin. Aquest fet acabaria amb l'anarquia urbanística, defensaria el poc paisatge que ens queda per defensar, racionalitzaria aquest sector tan important per a nosaltres i tots hi sortiríem guanyant.

Una altra cosa a tenir en compte és que la tendència actual no va dirigida únicament i exclusiva cap a l'oferta hotelera sinó que prefereix els apartaments, on el turista pot sentir-se més aïllat, més còmode i amb més espai habitable per a les seves vacances. Això ens dóna un marge d'avantatge molt gran, ja que es podrien esbucar aquests hotels antiquats i horrorosos, permetent ampliar enormement els espais verds i construir apartaments molt més racionals i estètics. És mirar d'arreglar la destrossa feta, amb visió de futur. Val a dir que

en les construccions recents s'hi miren un poc més que abans, emperò amb això no n'hi ha prou.

Una altra cosa molt important és que la gent de les Balears recuperi el control del seu turisme. S'ha de potenciar l'Escola de Turisme i l'Escola d'Hosteleria.

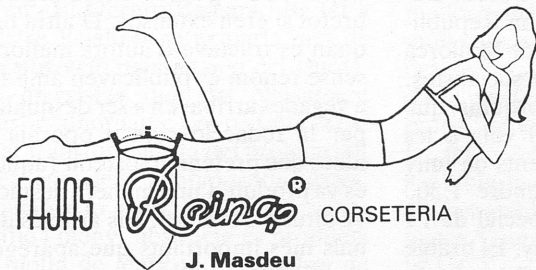
Ara no crec que sigui el moment de mirar enrera i cercar culpables, sinó que del que es tracta realment és de mirar cap endavant amb optimisme. Hem de partir de la base que tota reconversió és molt costosa i que endemés hi ha d'haver ànims i ganes de dur-la a terme. L'esforç serà considerable, però no impossible. Aquí tots hi hem de posar el call i l'Administració central i l'autonòmica no poden restar darrera. Pensem en la quantitat de milers de milions que en aquests anys se n'han anat cap a Madrid. Ja és ben hora que comencin a tornar-se a invertir en el nostre arxipèlag.

El relleuament de l'economia europea, la davallada del dòlar, ens beneficia molt, perquè així la gent de la resta dels països europeus tenen més solvència i, per tant, més doblers per viatjar.

Per dur això endavant cal que els hotelers estiguin units i que el corporativisme vagi primer, que s'inverteixi molt més, que canviïn algunes mentalitats que pensen que és millor que vengui molta gent amb pocs doblers que en vengui menys però amb més capacitat adquisitiva.

I també, al marge del turisme, s'han de cercar i potenciar altres alternatives per a l'economia balear. Recordem que estam massa lligats a una sola font d'ingressos i que si per una causa o altra ens falla, aleshores ens tornarem a veure obligats a l'emigració, a fer les amèriques com molts dels nostres avantpassats.

Jo som relativament optimista, ja ho he dit, i pens que això encara no està perdut del tot, que encara pot arreglar-se. Això sí, hem de voler-ho fer. De fet ja s'ha posat en marxa en algunes contrades de Mallorca i a Menorca (bon exemple a seguir). ■

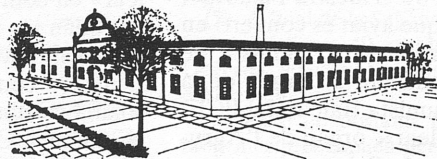

Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón

Telèfon 50 19 00

INCA

DIVULGACIÓ HISTÒRICA

LA DIFUSIÓ DE LA IDEOLOGIA OBRERA A LA SEGONA REPÚBLICA

ANTONI NADAL

Es pot dir que fou amb la proclamació de la Segona República quan les organitzacions obreres començaren a agafar protagonisme a la societat mallorquina amb una força inusitada i desconeguda fins aleshores, tot i que és cert que un primer i tímid ressorgiment ja s'havia produït a la caiguda de la Dictadura, sota el govern del general Berenguer. En aquest període s'incrementà el nombre d'afiliats —lenta-ment, si ens atenim a llur influència social— i, en conseqüència, augmentà l'activitat de les organitzacions esmentades. Alguna la reprengué, com les Joventuts Socialistes l'any 1930, després d'una llarga suspensió arran de l'escissió comunista de 1921; d'altres (com les Joventuts Comunistes, que es varen constituir el mes de juliol de 1931 o les Llibertàries, que ho feren el mes de març de 1932) la iniciaren justament durant aquest període. La reviscolança dels partits i de les organitzacions obreres féu patent la necessitat de millorar els òrgans d'expressió existents o de fundar-ne d'altres, segons el cas. Així, el mes de gener de 1931 aparegué el primer número de «Nuestra Palabra», periòdic obrer que aviat es convertí en òrgan de l'Agrupació Comunista de Palma i més endavant en òrgan de la Federació Comunista Balear del PCE; «El Obrero Balear», òrgan de l'Agrupació Socialista de Palma i posteriorment de la Federació Socialista Balear, incrementà a partir del mes de maig de 1931 les seves pàgines de 8 a 12; i finalment «Cultura Obrera», primerament òrgan de l'Ateneu Sindicalista i a continuació òrgan de la CNT a les Balears que reaparegué el mes de setembre de 1931, després de set anys i dos mesos d'ostracisme (1). A les publicacions que acab d'esmentar n'hauríem d'afegir d'altres que no tingueren caràcter d'òrgans d'expressió d'un partit o d'una organització obrera, però que hi estaven vinculades, com «La Sotana Roja» o «Antorxa», òrgan diari del Front Popular, de vida efímera (2).

La direcció, el consell de redacció i els col·laboradors de la premsa obrera mallorquina eren sobretot treballadors manuals i autodidactes, que hi havien d'escriure pràcticament forçats i com

un acte de militància més que es completava amb la gestió i confecció del periòdic. Cal tenir en compte aquests factors a l'hora d'avaluar l'escassetat qualitativa i quantitativa dels continguts ideològics de la premsa obrera mallorquina. De moment, pensau en l'esforç que degué suposar per a l'Agrupació Socialista de Palma publicar habitualment 800 exemplars d'«El Obrero Balear» en començar la Segona República, quan un any abans a tot Mallorca només hi havia 50 militants socialistes. O que els comunistes mallorquins, que solament obtingueren 150 vots a les eleccions a Corts constituents de juny de 1931, aconseguissin vendre 1.300 exemplars del número especial de l'1 de maig d'aquell mateix any. El tiratge de «Nuestra Palabra» s'arribà a incrementar fins a 1.700 exemplars l'any 1936. La venda de «Cultura Obrera» fou sensiblement inferior, encara que l'any 1936 aconseguiren ampliar-ne el format. Tant «Nuestra Palabra» com «Cultura Obrera» esdevingueren setmanals durant la Segona República, mentre que «El Obrero Balear» ja ho era des de la seva fundació. Aquest esforç no es pot entendre, tanmateix, si no tenim presents els períodes de silenci a què es veren sotmeses «Nuestra Palabra» i «Cultura Obrera» per raons econòmiques, de falta de material o governatives (a més de la censura prèvia (3), que afectà durant una bona part de la Segona República totes les publicacions obreres), les contínues deten-

cions dels directores i redactors, i els assalts als locals.

Com a parts fonamentals dels periòdics obrers cal esmentar les seccions dels moviments polític, econòmic i sindical, els articles doctrinals, sovint integrant una sèrie, els textos clàssics i les correspondències estrangeres. Els articles doctrinals són qualitativament poc importants i gairebé no es llegien, sobretot si eren extensos. D'altra banda, quan es tractava d'autors mallorquins sense renom es publicaven amb recel i a vegades arribaven a ser desqualificats per la redacció com a oposats a les idees que pretenien sostenir (aquest fet es va produir d'una manera destacada a «Cultura Obrera»). Els articles doctrinals més importants que aparegueren en «El Obrero Balear» són anteriors a la Segona República i s'hi destaca la figura del metge d'Andratx Pere Ferrer i Pujol. Com a sèrie d'articles, hi ha intents no reeixits, ja durant la Segona República, de Josep Comas i Ramón García Galán. Dins el camp adoctrinador fou més important la tasca dels conferenciants (4) que la dels redactors i, tot i que no m'hi estendré, cal esmentar el nom de Joan Montserrat i Parets, qui, malgrat les discrepàncies teòriques amb els dirigents més ortodoxos i radicals del partit, fou el propagandista més valuós del marxisme juntament amb Andreu Crespí, un dels escassos exemples de la incorporació intel·lectual a les organitzacions obreres. A «Nuestra Palabra» hi ha una sèrie d'ar-

ticles que inicià l'aleshores director del periòdic, Antoni Bauçà, i els editorials i articles escrits per Heriberto Quiñones, els quals tenen interès com a escrits doctrinals. A «Cultura Obrera» destaquen les col·laboracions de Bernat Pou i de Gabriel Buades («Enjolràs»). Totes les col·laboracions eren complementades amb unes altres procedents de la península que en molts de casos havien estat publicades en els òrgans centrals d'expressió. Quant als textos d'autors clàssics, el paper que representaven era, més que doctrinal, tendenciós. Eren utilitzats per demostrar que els contrincants obrers estaven equivocats i mai no crearen un debat ideològic. Lògicament, les conjuntures sindical i política atenuaven o avivaven l'ús dels textos d'autors clàssics. Succintament, es pot dir que l'interès doctrinal dels socialistes se centra en la defensa d'una ètica humanista, fruit de la influència del positivisme de fi de segle i dels socialistes francesos a començament del present. Una qüestió preocupava especialment els socialistes mallorquins i era la crítica que se'ls feia per declarar-se «materialistes». En realitat, els socialistes caigueren sovint en el determinisme biològic i econòmic. Això no obstant, fins i tot els socialistes més moderats adoptaran actituds més radicals a causa de la efervescència pre-revolucionària generada arran de la ruptura de la conjunció republicano-socialista l'any 1933. Per la seva banda, els comunistes uneixen els noms de Lenin i Stalin al de Marx. Curiosament, Marx no hi és tan mitificat com en «El Obrero Balear» i de fet a «Nuestra Palabra» ja es parla més de «l'organització marxista» o del «moviment marxista» que del pensament marxista, alhora que s'hi ressalta la capacitat transformadora del proletariat. En el cas dels anarco-sindicalistes, l'evolució cap a un anarquisme més científic i menys abstracte es produeix amb molta de lentitud i procedirà de l'elaboració teòrica dels cenetistes catalans. Cal reconèixer, tot plegat, que l'escassa i feble producció intel·lectual pròpia no fou tant una feblesa teòrica com una feblesa del moviment obrer com a força social, malgrat el protagonisme que aquest arribà a assolir durant la Segona República.

Una altra qüestió en la qual cal detenir-se, encara que sigui sumàriament, és la dels opuscles i llibres recomanats com a lectures complementàries de la premsa orgànica. Des de les revistes, que eren considerades com els llocs idonis per al debat ideològic, i els fullatons que generalment es venien a un preu un poc superior al dels periòdics obrers (és a dir, a uns 20 cèntims), fins

Coberta del llibre de B. Pou i J. R. Magriñá «Un año de conspiración (Antes de la República)», editat a Barcelona l'any 1933.

als llibres d'autors clàssics o de cròniques (com per exemple la dels fets d'Astúries) s'estenia una gran xarxa editorial depenent de la mateixa organització o d'un grup simpatitzant (les edicions Europa-América foren d'una gran utilitat per als comunistes, com ho foren la Gráfica Socialista per als socialistes i la Biblioteca Anarquista Internacional per als anarco-sindicalistes mallorquins). Els llibres, alguns d'ells molt cars, se solien trobar a disposició dels lectors a les biblioteques de les redaccions dels periòdics o als locals del partit, de les joventuts o del sindicat. De fet, a més de l'adquisició de llibres, les biblioteques constituïren una altra via per assolir la lectura de textos ideològics. L'any 1930, en el sisè congrés de la UGT de les Balears, els ugetistes menorquins ja proposaren la creació d'una biblioteca pública amb horaris compatibles per als treballadors. Llavors ja existia la biblioteca circulant de l'entitat «Salud y Cultura», adscrita a la Casa del Poble de Palma, tot i que la majoria de les societats obreres disposaven de la seva. Encara, els grups socialistes a les barriades en disposaven (com el de Santa Catalina, que competia amb l'Ateneu Cultural Racionalista de la mateixa barriada o amb un altre ateneu llibertari, justament el de La Llibertat, anomenat «de Divulgació Social»). Les biblioteques foren sempre promogudes pels dirigents obrers amb la convicció que a un augment de la preparació dels treballadors hauria

de correspondre una major consciència de classe i, per tant, un increment de llur influència social.

Encara que els funcionaris de la presó de Palma no llegissin Marx, d'una manera o l'altra degueren intuir que la teoria es converteix en força material tan aviat com s'apodera del poble, quan impediren el mes de març de 1936, entre protestes i vagues, l'entrada a la presó de llibres i premsa obrera destinada als presos comuns que la reclamaven. ■

NOTES

(1) «Nuestra Palabra» es va publicar del 17 de gener de 1931 al 4 de febrer de 1932, del 9 de febrer de 1934 al 4 d'octubre de 1934, i de l'1 de maig de 1935 al juliol de 1936. Entre els períodes de silenci aparegueren alguns números clandestins. Com es pot comprovar, dels 5 anys i quasi 3 mesos que durà la Segona República a Mallorca, «Nuestra Palabra» deixà d'aparèixer durant gairebé la meitat. El precedent de «Nuestra Palabra» fou «El Comunista Balear», el primer número del qual aparegué el 15 de setembre de 1921, i que deixà de publicar-se l'any següent.

«El Obrero Balear» era un setmanari des del primer número, tret el desembre de 1900, i sortí fins al juliol de 1936.

«Cultura Obrera» aparegué per primera vegada a Palma el 16 d'agost de 1919 i deixà de publicar-se el 28 de juny de 1924. La segona època agafà del 12 de setembre de 1931 al 9 de juliol de 1932. La tercera època va de l'1 de novembre de 1934 fins al 16 de juliol de 1936.

Els tres periòdics esmentats aparegueren breument durant la guerra, publicats fora de Mallorca.

(2) A final de la Segona República es rebien a Mallorca 40 exemplars de «Mundo Obrero», 90 d'«El Socialista» i 47 de «Solidaridad Obrera».

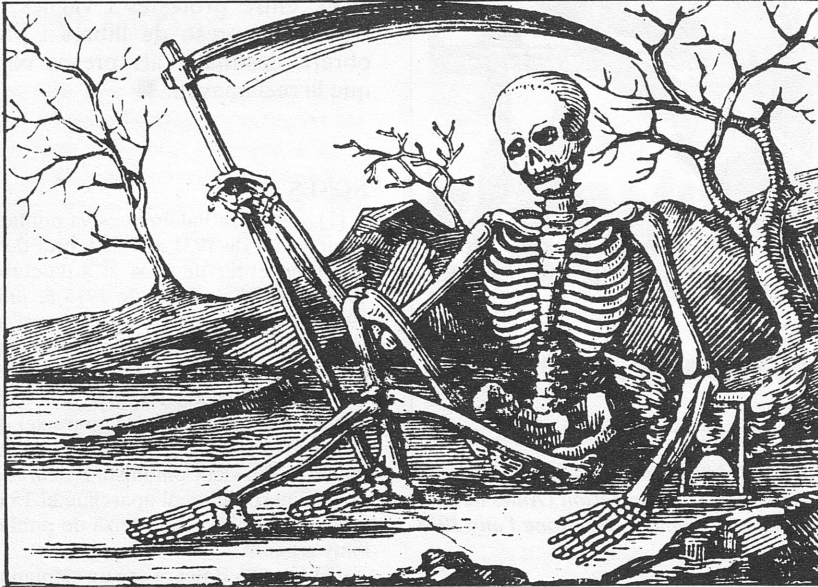
(3) Això no obstant, la censura estava molt més preocupada per les informacions sobre vagues que pels llibres o articles teòrics.

(4) Les conferències i mítings foren molt freqüents durant la Segona República. Els partits i les organitzacions obrers solien celebrar-los a la Casa del Poble o en el Teatre Balear, quan tenien lloc a Palma. La CNT fou menys procliu a realitzar-ne: des de 1933 fins al desembre de 1935 no en va celebrar cap. Els comunistes, a més de mítings (sovint en col·laboració amb el Socors Roig Internacional) tenien una reunió obligatòria cada dissabte per tractar qüestions teòriques (també ho fou la compra d'alguna publicació). No cal dir que les converses privades eren fonts ben importants de coneixement ideològic. Tampoc puc detenir-me a comentar el desenvolupament d'uns altres mitjans de comunicació, com el teatre, la ràdio o el cinema (aquests dos darrers els varen utilitzar els comunistes espanyols gràcies a la col·laboració soviètica, però no em consta que projectassin cap pel·lícula a Mallorca).

SOCIETAT PRETURÍSTICA

DIFUNTS I ALTRES HERBES (1)

CRISTÒFOL PONS

La mort, una constant a la vida de l'home
(Gravat extret de «Folklore de Catalunya», de Joan Amades)

La feina de mestre Joan crec que no era mala de fer. Era una feina d'allò més falaguer, que cobrava bé i a preu de canaris joves. I a damunt, després d'haver-la-hi pagat, tothom la hi solia agrair amb una pastilla de «Importància», tabac de contraban que era tot fulla de la bona i que cremava bé i tenia bon gust si no era humit i acabat d'arribar a can Cuixí de les costes de Sóller.

També li agraiïen la feina amb unes fàries valencianes que feien la cendra blanca, molt difícil d'espolsar.

—Molts d'anys d'avantatge i enguany que no cont!

Mestre Joan Faisastre, S'Alaroner o en Joan Roig, tant se val, enterrava els morts; estava llogat per l'Ajuntament de Sóller per a aquest quefer.

Quan era necessari sempre el podíeu trobar al Cafè Espanya o a Es Replà, que era allà on ell tenia el fort els diumenges i dies feiners.

La gent li tenia mania i un poc de ferredat. I no era d'estranyar, si va dir a ver.

Mestre Joan —tal com jo el veia— era feréstec, malcarat i groller en el parlar. Blasfemava més que un carreter amb bístia renega i mossegadissa.

Era roig de mal pèl —i que em perdoinin aquells que l'hi tenen—, amb la cara xuclada i farcida de pigues envinagrades barrejades amb clotets de pigota mal curada, talmunt li haguessin

tirat una perdigonada amb «boca de carro».

Li agradava fer un suret de canya seca o d'aiguarent de Llubí. També li anava bé el rom que l'amo en Pep d'Es Replà rebia de Cuba en barralets de deu litres coberts de canyes primes i blanques de per la «manigua». Aquell rom arregussava la pell del paladar i deixava la boca perfumada i les dents groguenques com la pell d'un aubat de fel sofregida.

I feina no li mancava, perquè a Sóller de tant en tant la gent també es recordaven de morir-se, gràcies a Déu.

Quan a l'amo en Joan Roig li sortia un parroquià, de primer li rentava la cara amb esperit i l'afaitava si era home.

Li posava la roba negra del casar que gairebé feia olor de bolletes per a les arnes i demanava un mocador afavorit per fermar-li les barres.

Després li sucava mitja llimona a dins els llagrimers i li creuava els braços damunt el pit. Ho havia de fer de calent, perquè quasi sempre, de fred, el mort es renegava a creuar-los. Llavors li enclètava un Sant Crist a les mans plegades i deia un parenostre mal forjat.

Tasca enllestida, es treia de la butxaca del jac un metre de fusta groga i li prenia mides per encarregar la caixa al fuster de la casa.

L'endemà matí, quan el mort era fred com el nas d'un ca i romania enravenat i a recer de la claror del sol, mestre Joan Faisastre començava a voltar els carrers de Sóller i els afores fent a sobre a tothom qui era aquell o aquella que ens havia deixat i l'hora en què se l'endurien i li farien el funeral l'endemà matí.

—Quiaquí? Madona... P'en Pere Perot a ca'n Pereta... Anit a les set i mitja i demà a les nou.

Era un costum consolar els parents dels difunts a ca seva i allà on havien viscut quan alenaven.

Una hora abans —més o manco— de donar el consol, el clericat posava fil a l'agulla per deixar l'ànima del mort al tirany vertader que ens ha de dur a tots a veure Sant Pere perquè ens obri les portes de Cel.

Remugant, remugant, es passava el rosari per l'ànima del difunt, dient els parenostres i avemaries aquells capellans que la parròquia enviava a la casa del mort per ajudar-li a entrar a la Vida Eterna, i de rebot cobrar el ciri nou de trinca que era la bestreta, en mercaderia, de la paga que els donaria l'església per arregar ovelles més o manco orades i entrar-les al corral del Senyor.

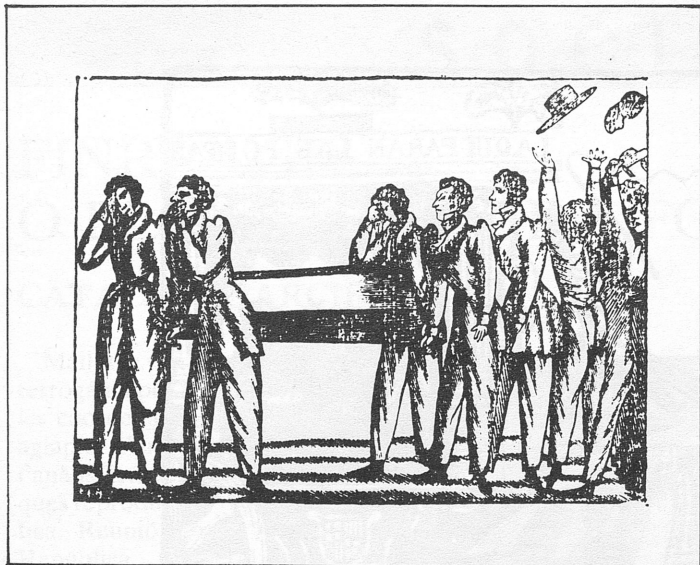
A això de cobrar la feina, el clericat ho tenia ben aclarit; amb raó deien que qui serveix Déu ha de viure de Déu. I trob que això està ben pensat. Que punyeta! Tothom té dret a viure i si pot ser no de caritat. La caritat, fins i tot la de l'Església i de fa molts d'anys, s'ha triada, tal com es tria l'oli de l'aigua dins l'olla de la tafona. I molts de pics és tot molinada!

Que vatua el món!, ¿per què els pobres deixaven de gaudir tan sovint de la caritat predicada, fent bona la sentència de Sant Pere apòstol, «Pobres de pobres!»?

Per a tots aquells i aquelles famílies que només podien menjar per viure, encaçant els dissabtes per cobrar i poder pagar els queviures de cada dia, per a aquests, el clericat no es posava ni el roquet.

L'Ajuntament tampoc no penjava els domassos al carro dels morts ni enramava amb plomatxos la colla dels cavalls que mestre Rafel el femeter manejava amb tant de seny i a força de males paraules.

Perquè els enterraments eren triats,

Enterrament de segona categoria (Gravat extret de «Folklore de Catalunya», de Joan Amades)

tal com encara es trien les taronges. Extres, primeres i segones i... reuigu.

Els enterraments de primera no eren freqüents. La gent rica no es moria amb tantes de ganes com se solien morir la gent pobres de duros i de remeis. A això, el clercat ho duia endarrer. Quines punyetes!

Als enterraments de primera el carro dels morts anava endomassat i els cavalls també. Aquests duien les potes untades amb betum negre i lluent com el xarol. Mestre Rafel el femater era el cotxer i anava tirat de lliurea brodada de taques de tota mena, grosses i rodones com una peça de quatre (el vaig veure amb més d'un botó que li penjava i amb més d'un esqueix mal sargit).

El cotxer duia capell de cofa alta i esfilagarsat, voltat d'un floc negre ribetejat d'un daurat enfitat i ple de cagares de mosca.

El clercat anava amb capa pluvial. Un vicari i dos capellans era la terna que anava daixo-daixo darrera el carro dels morts engronsant el gremial i frissant per deixar el difunt en mans de Nostre Senyor i anar a redòs, cadascú a ca seva.

Se cremava cera nova. Ciris llargs i drets com un fus i d'un coloret groc de madritxo que temptaven pegar-los una mossegada. L'acompanyada dels enterraments de primera caminava gojosa i amb la roba dels diumenges i festes de guardar. Anava amb la cara alçada allargant el coll perquè tothom els destriàs i fent un carreró seguit-seguit de gotes damunt la voravia que l'endemà matí seria traïdora i llenegadissa com sabó fluix.

Als enterraments de primera que solien fer les famílies riques de doblers, el clercat, per fer-les cas i perquè ho pagaven bé, hi anava amb la Creu Alçada i amb l'escolà major tirat de roquet i

tots els escolans i cotes de què disposava la parròquia.

Era qüestió d'aprofitar. La gent rica no es morien cada dia i amb aquesta el clercat podia pitjar el manat.

I és que els capellans sempre han tengut més fam de doblers que el dimoni d'ànimes. Almanco a mi m'ho sembla, com és ver la missa!

He de dir que la Creu Alçada no sortia mai del nucli del poble. La Creu Alçada esperava al Pont d'ets Ases quan el mort i l'acompanyada venia de la barriada de Ses Argiles i el Pont de can Rave. Ho feia al Pontet quan el difunt el traginaven de S'Alqueria des Comte i a can Jaume Nofre quan algú havia entregat l'ànima a Déu per l'Horta i el carreró d'en Figa.

Mestre Rafel el cotxer aturava el carro dels morts davant el portal major de la parròquia i mentre els capellans li cantaven un respons que gairebé ningú no entenia, els més assedegats aprofita-

taven per deixar el ciri, fer un suret a can Cuixí i anar a pixar desinflant la bufeta repleta de suc calent verd-i-groc i mal de sofrir.

Aleshores el cotxer deia «Arri, Moret!» i ja de bon pas el viatge s'enfilava pel carrer del Vent de cap-peus al cementeri.

A can Sivella, els cavalls feien un alè, els capellans resaven un altre pare-nostre i la Creu Alçada prenia el bobiot carrer avall cap a la parròquia.

Els cotes i escolanets tornaven a esser al-lots trullosos i xerradissos talment un esbart de teuladers fent lulea vora una crosta de pa banyat i esmicada damunt una voravia.

Els enterraments de segona ja eren més ximplers. Quasi sempre se celebraven per a aquells que volien i no podien. Per a aquells que tenien més cuina que rebost i presumien de cames primes.

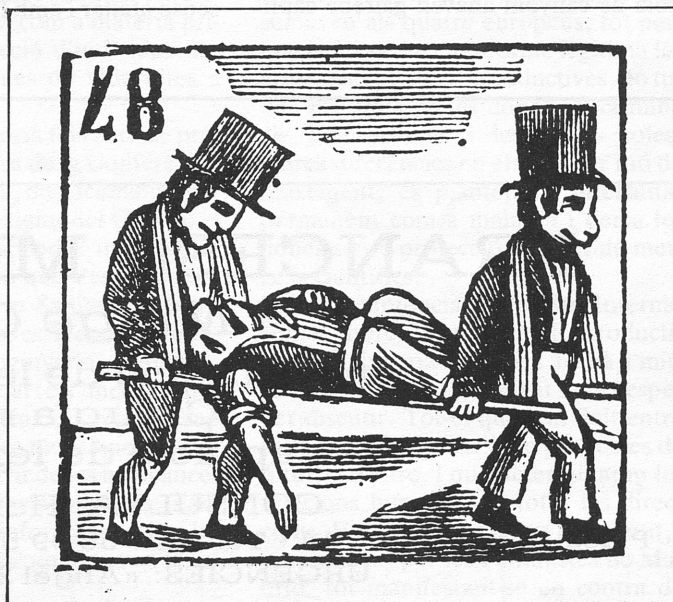
Però hi ha de tot a la vinya del Senyor i en aquesta vinya del Senyor que nosaltres conram amb tantes de suors i maldeventrades també hi havia els enterraments de segona en temps de mestre Rafel el femater i mestre Joan Roig l'enterrador de morts. I és que, redéu, morir-se costava doblers.

Morir-se, amb bones o males retrans, sempre ha estat car.

Aquest darrer deute gairebé sempre era pujat de to i mal de pagar. Sobretot per a aquella gent que anaven curtes de gafets i a un parent de prop ja corcat o molt envellit li donava per estirar els garrons sense haver tengut temps de fer un punyeter racó.

Les mossegades dels uns i dels altres arribaven a l'os, esgarrinxant la carn de debò i sense gens ni mica de compassió. Les ferides havien de menester llarg temps per posar crostera.

Enterrament de tercera categoria (Gravat extret de «Folklore de Catalunya», de Joan Amades)

Enterrament de primera categoria (Gravat extret de «Folklore de Catalunya», de Joan Amades)

L'any mil nou-cents trenta-u, quan el nostre país assolí la Segona República i no feia dos anys que havien posat el so a «El desfile del amor», els enterraments de primera i els «extres» costaven tres-cents duros d'argent, si fa no fa els que cobrava un bon menestral després de trenta-quatre jornals de feina ben feta i mal retribuïda.

Els enterraments de tercera eren trists.

Als enterraments de tercera l'acompanyada era més aviat curta i xafardeira. Els homes hi anaven vestits de vellut —els qui en tenien— i els més en roba de retort que era freda i mala d'esquinçar.

Eren gent pobra que feien el joc al mort. Ataconats i amb espadenyes de sola de cànnyom anaven gairebé capfi-

cats i avergonyits de passejar aquells tros de ciri de segona mà prim-i-tort i mascarats que una volta encès petarrellejava, talment quan cremes el tamarrell banyat i acabat d'arrabassar.

Els enterraments de tercera eren trists. I molt més si aquell germà nostre es moria a l'hivern quan els ametllers no tenen fulles i hi ha molsa pertot arreu. Trists si a l'hora d'endur-se'l feia una nit de llamps i trons, i ruixats espessos i freds com la pell molla i groguenca d'un difunt.

I eren trists perquè el carro dels morts anava despullat de domassos cerimoniosos i les potes dels cavalls anaven brutes de xerigot d'estable.

Trists, perquè el capellà que passava el rosari havia anat a la casa del mort sense afaitar i amb la lloba vella de co-

lor ala de mosca i un botó que li mancava a l'indret de la bragueta.

Trists eren els enterraments de tercera, perquè mestre Joan Faisastre no sabia quan cobraria la feina i cantussejava de mala gana i amb les dents estretes a la branca del portal:

—Cera..., cera, qui en vol?

Trists perquè el rebuig no val res. ■

(1) En Joan Estades de Can Fabiol, bon amic meu i home que des de fa anys es mou recercant ençà i enllà fets i costums ja perduts a Sóller, fou el qui em va empènyer a contar la història de mestre Joan Faisastre i la feina que ell feia per guanyar-se el manró.

De rebot, hi afegiré, mirant de no deixar-me res enlaire, la festa i cerimonial que era costum de fer a cadascú per la Santa Mare Església segons la bossa de què es disposava a la casa del festejat.

FRANCESC MIR i FULLANA

Metge Oculista

Implantació de lents intraoculars

Cirurgia refractiva

Adaptació de lents de contacte

CONSULTA: Hores concertades

Plaça Rector Rubí, 14 - Telèfon: 55 09 50 - (Edifici Mútua Balear) - MANACOR

URGÈNCIES: «Angel 24» - Telèfon: 28 13 13

FINRRAGE, O EL NO A LA VIDA FORA DE MARE

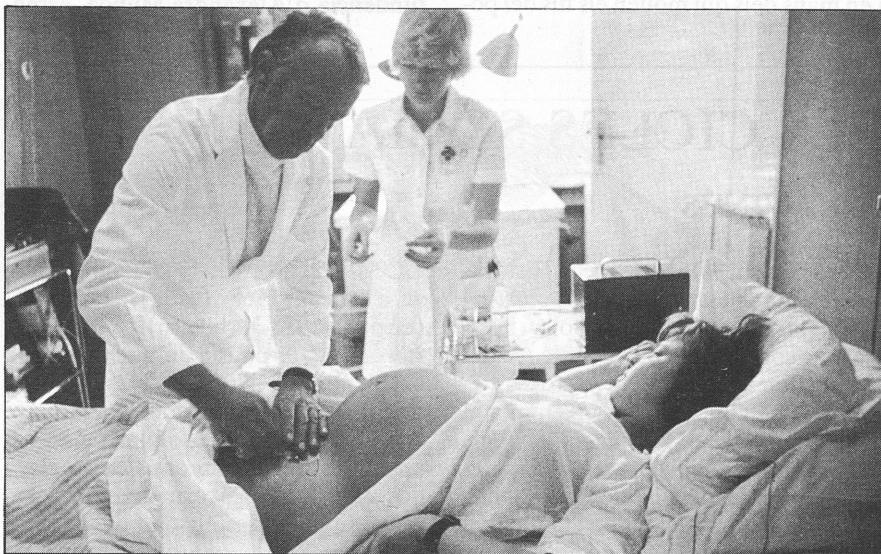
CATALINA GARCIES

Mallorca per a hostatge, i molts d'interrogants per un futur ja present, són les coordenades que per uns dies han aglupit l'intercanvi d'informació i l'anàlisi feminista sobre les noves tècniques reproductives i d'enginyeria genètica. Reunió d'unes 100 dones, de la República Federal d'Alemanya, d'Àustria, d'Àustràlia, de Bangladesh, de Bèlgica, del Canadà, de Dinamarca, d'Anglaterra, de França, d'Holanda, d'Irlanda, de Noruega, de Suècia, de Suïssa, d'Estats Units i de l'Estat espanyol. La majoria d'elles biòlogues, genetistes, sociòlogues, juristes, i psicòlogues. L'organització fou a càrrec de l'Associació de Dones per a la Salut i FINRRAGE, Xarxa Internacional Feminista que estudia l'aplicació de les noves tecnologies reproductives de les dones.

Era una conferència feminista que partia de quatre preguntes bàsiques. D'entrada, per la neutralitat de la Tecnologia i de la Ciència, i seguien els interrogants sobre la naturalesa del desig de tenir fills i Maternitat, sobre el racisme eugenèsic i la planificació de la població, i el darrer per la reestructuració de la societat mitjançant la biotecnologia. Quasi res té el paraigua! Temes complicadíssims que s'han treballat des de la perspectiva feminista, discussions per a cinc dies, i conclusió en forma d'exigència: «Exigim la MORATÒRIA de la investigació i l'aplicació de l'enginyeria reproductiva i genètica en totes les seves formes, tant en els humans, i molt concretament en les dones, com en qualsevol vida animal o vegetal, com també el seu ús en la construcció de devastadores armes biològiques.»

Conclusió rotunda, però no única. La Primera Conferència Feminista Europea sobre Noves Tecnologies i Enginyeria Genètica ha plantat altres exigències, com és ara la prioritat pels programes sanitaris que responguin a les necessitats reals de les mateixes dones, i que a la vegada incloguin programes per a la prevenció de la infertilitat, així com alternatives per a les dones infèrtils.

A part d'exigències, les feministes de FINRRAGE han presentat propostes,

com és ara la implantació de procediments de decisió sobre el desenvolupament internacional de la Medicina i la Ciència que garantitzin la participació real de les ciutadanes i dels ciutadans, per tal d'assegurar la vida sobre la Terra, com també un millor futur. Un futur que no es pot aconseguir, segons diuen les conclusions, per tal com va actualment la Tecnologia i la Ideologia que se n'amaga darrera, ambdues es basen en la idea que la vida humana pot ésser i ha d'ésser dissecionada, manipulada i controlada com a matèria primera en la producció d'individus humans i altres formes de vida fetes a mida.

Una altra moratòria feia acte de presència en la clausura de la Conferència Feminista. Aquesta, de nacionalitat espanyola, i també exigint del Govern el compromís de suspendre immediatament les pràctiques que s'estan realitzant ara mateix a la Sanitat pública i privada, de les noves tecnologies reproductives i enginyeria genètica, sense haver-se creat els mecanismes pertinents de control, ni regulat cap normativa legal. Les raons que s'apunten s'ordenen a partir de les mancances en prevenció i atenció primària, i sobretot la manca d'informació sobre les noves tècniques reproductives en la societat espanyola.

Qui també tenia veu en la clausura del 15 d'octubre era el president de la Comissió parlamentària espanyola, autora d'un informe sobre la fertilització *in vitro* i la inseminació artificial, primeres pedres per a la legislació espanyola en la matèria. Marcelo Palacios, amb bona fe i paraula de polític explicà la bondat de l'informe aprovat el propassat 4 d'abril, i del qual han sortit tretze recomanacions acceptades pel Consell d'Europa, només amb quatre vots en contra. Els vots feministes se sumaven als quatre europeus, tot perquè la feina ara en informe legítima les noves tecnologies reproductives, no tutela els drets de les dones, discrimina els homosexuals i les dones soles, marca diferències en els fills per raó de naixement, es planteja la infertilitat permanent com a malaltia i deixa les dones sense protecció enfront de metges i científics.

La Conferència Feminista Internacional sobre Tecnologies Reproductives i Enginyeria Genètica acabà a mitjan octubre, però ha deixat molt i espès per discutir. Tot el que han duit entre celles unes 100 dones són propostes de futur ja nostre, i que determinaran les relacions humanes en totes les direccions. Els primers crits ja s'han sentit, i precisament per les Feministes de Madrid, tot manifestant-se en contra de

les conclusions de Palma, per haver estat fixades per FINRRAGE ja abans de la Conferència. I és cert. La coordinadora internacional de l'organisme RENATE DUELLI ho expressava clarament el segon dia de reunió quan afegia la necessitat de centrar-se a definir una estratègia comuna de resistència a les noves tècniques reproductives.

Opinions a favor i en contra mentre tan elevades qüestions continuen emboirades per a la majoria dels ciutadans i en mans dels qui mouen els fils del po-

der. Les dones feministes de FINRRAGE han donat l'alarma, han advertit del perill per a les dones, el perill de l'eugenèsia en la manipulació genètica, el control de la població en països del tercer món, i un etc. massa llarg per recollir en dos folis. Temes en definitiva que llegim cada dia en els mitjans informatius, ja sia per l'atur voluntari del científic francès Testar, per la congelació d'un document papal condemnant la fecundació artificial, per la contundència d'Alexandra Muñoz, arren-

datària mexicana de la seva matriu, o per la mort d'Andrea Domínguez per una fecundació *in vitro* realitzada a Sevilla.

Les feministes de FINRRAGE ho han decidit i manifestat, fins i tot amb un cartell motiu d'escàndol masculí i de reclam per a la venda de diaris. Unes poques lletres com a síntesi de conclusió: «No toqueu els nostres òvuls.» A més, han aportat informació i discussió, el que més cal. ■

ELS CICLES SOCIALS

F. NAVINÉS

No sé de qui és la idea que la Història social recorda un moviment de *corsi-ricorsi* (la imatge del pèndol): fases d'avenç social, cultural i polític (*corsi*) són seguides per fases de retrocés (*ricorsi*), si bé aquestes no deixen mai el progrés social al mateix nivell dels «corsi-inicials», de tal manera que al llarg de la Història es dona un avenç acumulatiu de posicions en la lluita pel progrés social (pensin el que pensin els «postmoderns»).

Sí sé que l'Economia ens ensenya que el desenvolupament econòmic es dona en forma cíclica, tot combinant fases de creixement i crisi. És temptadora, doncs, la idea d'associar els *corsi* amb les fases de creixement econòmic i els *ricorsi* amb les fases de crisi.

Permeteu-me afegir-hi un cicle natural: primavera-estiu-tardor-hivern, tal que els *corsi* estarien subdividits en una primera fase (primavera), seguida d'un estiu, i, els *ricorsi*, en una primera fase (tardor), seguida d'un hivern.

Arribats ací proposaria la següent periodificació: 1900-1917 (primavera), 1917-1925 (estiu), 1925-1929 (tardor),

1929-1945 (hivern), 1945-1960 (primavera), 1960-1968 (estiu), 1968-1973 (tardor), 1973-X (hivern).

Per tant, es podria dir que en el món occidental (el «Nord»), el segle XX ha donat dos grans períodes d'avenç social (dos estius), que són justament els anys més lúdics i creatius del segle, i dos períodes d'hivern amb replegament de posicions i triomf de les ideologies més conservadores i repressives.

QUÈ POSSIBILITA ELS CORSI?

Si se'm permet una deformació professional diria que priva l'element econòmic en l'explicació. És a dir, els *corsi* s'expliquen pel creixement econòmic i no viceversa; i, si no m'equivoc, el creixement econòmic s'explica —en una economia de mercat— per la combinació «explosiva» i, alhora, del progrés tècnico-empresarial (que permet els creixements d'oferta) amb la capacitat combativa i el dinamisme dels moviments obrers i socials en general (que possibilita l'adequació del marc institu-

cional a les transformacions productives i a les noves i creixents demandes socials). La manca d'una d'aquestes dues palanques acaba provocant un *ricorsi*.

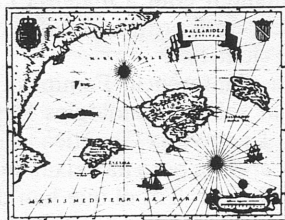
L'INICI D'UN NOU CICLE?

Possiblement som prop de l'inici d'un nou cicle social. Per què?

En primer lloc, és obvi que entram de ple en una nova revolució tècnico-empresarial a remolc de la telemàtica.

En segon lloc, és possible que a curt termini —1987— puguem assistir a un retrocés electoral de Thatcher i de Khol i, doncs, del «reaganisme» a Europa, i, el 1988, a una possible recuperació dels demòcrates als EUA.

Finalment, i a més llarg termini, és possible pensar en un nou ressorgiment de l'esquerra i en la recuperació del dinamisme dels moviments socials, mitjançant la recerca d'un nou paradigma ecològic com a superació de la socialdemocràcia, els nacionalismes d'Estat i la política de blocs. ■

A la Mar Mediterrània, bressol de la Cultura de la vinya i el vi, emergeix l'Illa de Mallorca. El seu meravellós clima i privilegiada situació fan que hi creixin fermes vinasses i hi criïn esplendorosos vins coneguts des de l'any 1945.

Jaume Mesquida

VINYES I BODEGUES A PORRERES (MALLORCA) Tel. 971/647106

VENDÀ DIRECTA A LA BODEGA

EL LLIBRE INFANTIL, UN ELEMENT EDUCATIU

RAMON BASSA

L'infant com a objecte d'estudi social, com a protagonista, no va tenir la seva primera presència important —llevat de l'obra de J. J. Rousseau l'*Emili* (1762)— fins a mitjan segle XIX i començament del segle XX, segle aquest que Ellen Key volia «el segle de l'infant». Segurament hem fet pas- ses, però encara en podem fer més.

De l'atenció cap a l'infant amb la difusió de l'escola elemental, s'arribà també a l'atenció cap als llibres per a infants. El procés continu d'extensió de l'escolarització iniciat a Europa ja als segles XVIII i XIX dugué a posar una nova mirada a l'infant i també a la necessitat de posar-li llibres a l'abast. Molts d'aquests llibres foren instruccius: ensenyar la nova geografia del país, una nova moral —substituïda progressivament per la de la classe burgesa—, una llengua nacional única, crear un nou ciutadà. I així es crea un nou públic: el del mercat lector infantil i juvenil. Aquest procés pren una gran força ja dins la segona meitat del segle XIX i per a aquest nou personatge, l'infant, sorgeixen autors com Lewis Carroll (1832-1898), o les obres publicades a revistes i col·leccions especialitzades com les d'un Carlo Collodi (autor de *Pinotxo*, 1881) o d'un Jules Verne (1828-1905).

El darrer quart del segle XIX coneix un desplegament d'autors que escriuen llibres d'imaginació adoptats per aquest nou públic alfabetitzat, i així tenim autors com R. L. Stevenson (1850-1894), amb *l'Illa del tresor* (1883) o *Kinnaped* (*Segrestat*, 1886), o Rudyard Kipling, que escriu el seus *Jungle books* (*Els llibres de la selva*, 1894-95), també és l'època en què Mark Twain (1835-1910) publica *Les aventures de Tom Sawyer* (1876) i *Huckleberry Finn* (1885), sense oblidar la gran figura de H. C. Andersen (1805-1875), que, amb els seus contes, moltíssims provinents de la literatura oral del folklore del seu país, havia obert els camins de la imaginació en les obres destinades als infants.

Dibuix de John Tenniel (1865), del llibre de L. Carroll: «*Alicia en terra de meravelles*»
Londres: Mac-Millan

Els exemples podrien continuar, però la reflexió a què volem convidar-vos i que volem destacar es refereix al paper que el llibre infantil té com un nou element educatiu. Sense que amb això vulguem defensar un llibre «instructivo-educatiu» d'èpoques anteriors, ja que com diu la cita de Gianni Rodari al programa de les Segones Jornades del Llibre Infantil i Juvenil en llengua catalana celebrades a Palma aquest mes: «els llibres nascuts per al "nin alumne" no duren, no resisteixen el temps, les transformacions socials, les modificacions de la moral, les mateixes conquestes successives de la pedagogia i de la psicologia infantil, men-

tre que els llibres nascuts de la imaginació romanen i a vegades fins i tot esdevenen grans amb el temps. Esdevenen clàssics».

Vet ací el perquè d'unes Jornades del Llibre Infantil i Juvenil on s'han reunit professionals de diversos camps: mestres, pedagogs, llibreters, bibliotecaris, il·lustradors, autors, animadors socials, etc., ajuntats per uns objectius comuns de difusió del llibre i de construcció d'autèntics lectors a partir de l'infant com a protagonista de la seva formació personal. En una paraula, per defensar un llibre infantil nascut de la imaginació i no de la passivitat. ■

ESGLÉSIA NOSTRA

VERGE DE LLUC CORONADA
QUATRE VOLTES POÈTICAMENT...

PERE LLABRÉS I MARTORELL

Per la Diada d'enguany, va sortir a llum, a la llum sempre significativa i encisadora de Lluc, la IV CORONA POÈTICA A LA MARE DE DÉU DE LLUC.

FITA D'UNA TRADICIÓ

La coronació de la venerada imatge, dia 10 d'agost del 1884, i les commemoracions del vint-i-cinquè, cinquantè, setanta-cinquè aniversari de tal efemèride, i finalment el centenari que omplí tot l'Any de Lluc, 1984, són fites inesborrables de la història cristiana de la nostra illa. Lluc ha estat, al llarg dels segles, és encara per Mallorca, esperem que ho continuï essent, per molts d'anys!, *el sant racó de la llar*: de la llar on es guarda el caliu de la fe i de la Pàtria.

El ressò de l'aclamació, que s'alçà de la gentada que en aquell pleniluni d'agost del 1884 i que féu estremir tota la vall, ha perdurat fins als nostres dies i ha estat assumit clarament, significativament, per les noves generacions que estan fonamentant el nostre futur. L'any de Lluc va ser indubtablement un èxit per a l'Església i per a tot el poble de Mallorca.

Una deixa, entranyable, amb el gust saborosíssim de la tradició nostrada, d'aquestes festes centenàries és la que ara podem contemplar, bellament estampada per les edicions LUCUS: la corona poètica a la Mare de Déu de Lluc en el primer centenari de la seva coronació poètica.

És la darrera fita d'un homenatge que les generacions de poetes que aquí han cantat i plorat, han esperat i sofert, han presentat a la que és «llum, claredat i alba» del nostre poble, com ja la va invocar líricament el joglar de Déu, joglar de Valor, el beat Ramon Llull.

Des d'aquell enamorat de Nostra Dona, fins als nostres dies, els cantaires d'aquest poble han enaltit la que admirablement va profetitzar en l'alba de la nostra redempció: «Totes les generacions em diran benaventurada». D'una forma, religiosament significativa, i literàriament valuosa, les quatre corones poètiques dels nostres cantors a Santa Maria de Lluc són fites, no solament del moment cristià viscut pels mallorquins, sinó també dels corrents literaris que travessen l'expressió més noble de la nostra llengua. A cada corona poètica, a la més antiga del 1884, com després a la dels anys 1934 i 1959, i finalment a la darrera, la del primer centenari, hi podem copsar el batec de les ànsies i de les angúnies, dels delits i gaubances, del poble nostre, com també les curolles i pretensions, les formes de brodar versos i d'expressar bellament els sentiments patriòtics i religiosos dels qui aquí són o volen ser poetes. Cada corona poètica de Lluc és mirall i reflex de la tasca poètica de Mallorca, i de bona part dels Països Catalans.

Singularment voldria subratllar que l'amor de Pàtria, cantat clàssicament i romànticament pel gran poeta de Lluc, Mn. Costa i Llobera, hi batega ben viu i fort a les corones poètiques del nostre santuari major. Així, també per aquest concepte, Lluc és signe de mallorquinitat, és cruïlla de la identitat d'un poble. No debades, allò que ja en el XXV ani-

La Verge de Lluc, «llum, claredat i alba del nostre poble»
(Foto arxiu «Ultima Hora»)

versari de la coronació havia ideat el bisbe Pere-Joan Campins, s'ha fet realitat en pedra nostra en aquest centenari: els escuts de les ciutats i de les viles enrevolten el cambril de Nostra Dona, conviden els nostres pelegrins i els qui vénen de fora a pujar fins ella, són centinel·les, nit i dia, d'un poble que a la serra, en el pla o a la marina prossegueix la seva tasca, sense perdre mai de vista unes muntanyes, una vall, una casa pairal que sempre ha estat talaia de les ventures i desventures del poble que avui som els estadans d'aquesta illa.

Per això cal saludar, amb goig, amb delit i festa, la brillantor d'aquesta IV corona poètica, a les darreries del segle vintè. Restarà, sí, com a recordança d'un Any de Lluc, festós, popular, prometedor d'esperances obertes al futur que hem de fer entre tots. Però també serà un monument, per a la història, del que senten i creuen, lamenten i gaudeixen, els qui, per la inspiració poètica, tenen la missió de ser portaveus de la fe, humana i divina, més profunda del cor col·lectiu del nostre poble.

LA CORONA DEL CENTENARI

Quaranta-quatre són les poesies, que en el centenari, han coronat de bell nou la imatge de Maria més estimada dels

TAMBÉ LA PROSA I LA MÚSICA

mallorquins. Poesies de tots els indrets de l'illa han pujat a Lluc, també de Menorca amb veu episcopal, de les terres germanes del Principat. No és la meua intenció aquí fer una valoració crítica de l'obra poètica que coronà novament la Mare de Déu de Lluc l'any 1984. No citaré cap nom per enaltir-lo sobre els altres; tanmateix vull fer una excepció, en la qual m'ha precedit el presentador de la IV corona poètica, el P. Ramon Ballester, prior de Lluc durant el centenari. Crec que aquesta excepció, se la mereix el bisbe català, Pere Casaldàliga, pastor d'una comunitat cristiana a la selva brasilera. Humil i pobre, com sempre es manifesta, també ell ha pres el bastó de romeu i, poèticament, ha pujat amb nosaltres a Lluc en el trull popular de les festes centenàries. Jo crec que la Mare de Déu de Lluc està ben xalesta amb la joia que li ha enviat el bisbe, amic dels desheretats i dels desvalguts indígenes d'aquells llunyans boscs, tan extensos, infinits... N'està gajosa perquè, des de tan enfora, el bisbe-poeta conserva fresc el batec del sentiment nadiu, de la Pàtria:

La convidada per a la Corona poètica, com recorda el P. Ramon Ballester, fou àmplia en significació i col·laboracions. Aposta la IV Corona es clou amb nou treballs: «Proses i documents», que historiadors i assagistes també han ofert pel centenari a la Reina de les muntanyes de Lluc; bona prosa que és complement valuós d'una bona poesia.

També els artistes escultors i ceramistes feren ofrena de la seva obra a la Mare de Déu de Lluc: obra que ara és exposada a una sala del Museu del santuari, i va constituir la millor part de les il·lustracions de la bella edició de «La minyonia d'un infant orat», aquella joia de la nostra narrativa que va escriure, amb les millors imatges de l'alba, l'antic blauet Mn. Llorenç Riber.

Santa Maria de Lluc, ella que cada dia és amorosament saludada amb les veus filials dels blauets —la més antiga i més

El bisbe Teodor i la Verge de Lluc (Foto arxiu «Ultima Hora»)

*La llengua amb què us diem «Mare»
i amb què la mare ens bressà,
florida la volem ara,
granada i lliure demà.*

Tot això sense oblidar el neguit pastoral que ell porta cor endins, i que tan profèticament ha palesat una i altra vegada:

*Vaixells d'una altra milícia,
turistes d'un cel més blau,
conquerirem la Justícia
amb oliveres de Pau.*

Iluminosa i més entranyable Escolania nostra—, no es podia afluixar de ser musicalment coronada per les melodies dels qui saben entremesclar veus i instruments perquè, del cor més profund de la natura, en brolli l'himne al Creador. També hi haurà Corona poètica musical que prest veurà la llum per entonar un càntic novell a la Verge del «Magnificat».

Prou contents podem estar que les bones tradicions continuïn, que el solc fecund de la història no s'interrompi, que les fonts de la nostra veu més harmoniosa no s'estronquin. Celebrem que Lluc una altra volta ens conservi fe i llenguatge, amor de Pàtria i esperança de Poble. ■

MÚSICA

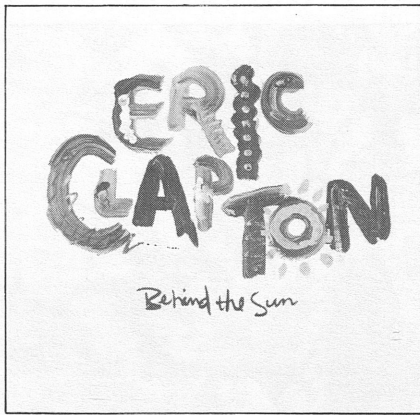
DE LA CRÍTICA I DELS CRÍTICS

A hores d'ara, el crític intel·ligent ha de descobrir a cada pas allò que tu, pobre desgraciat, desconeixes, per mostrar-nos com en sap i el poc que te n'assabentes. Descobreixen «noves formes musicals» i nous valors que a part de ser desconeguts per a tothom, no gaudeixen de cap altre mèrit. Enalteixen el mediocre per tal de no reconèixer el valor dels músics massivament acceptats. Fan de l'avantguarda bandera, quan en realitat encara no han assimilat l'ABC del Be-bop-a-lula. No ens enganyem, aquests crítics no viuen en una torre d'ivori, encara no han sortit de les clavegueres.

Per tot això i per uns altres inconfessables motius un grup d'amics hem decidit d'agafar la ploma de la crítica i presentar als lectors de «Lluc» amants de la música, una breu ressenya dels discs que han circulat enguany i que per cap motiu poden faltar a la vostra discoteca.

L'espai ens ha limitat, possiblement n'hauré deixat algun. Vos pregam que ens ho faceu a saber.

Ramon Molina

ERIC CLAPTON,
«BEHIND THE SUN»
(Warner-Ariola)

Stricto sensu no és una novetat, és el darrer treball de Clapton, una de les últimes coses importants que s'han editades. M'han demanat un comentari i faré una apologia. Quan compres un disc d'aquest senyor ja saps que anirà de blues i rock, no hi ha sorpreses. L'única incògnita és com s'ho haurà fet aquesta vegada. Reconec que no demano gaire al nostre heroi, tan sols que estigui al seu nivell (ja m'entens, el nivell de «Badge», «Layal» o «Double trouble», tot plegat molt bo de fer, tractant-se d'ell). «Behind the Sun», la nova obra mestra d'un déu antic, però no vell. La gràcia de Clapton consisteix que, essent el millor guitarrista, pareix un músic com els altres. Se'n va saber sortir, mai no fou el més ràpid, ni el més salvatge, ni el més innovador, es limità a ser ell mateix. Per això continua aquí, no és mort, ni destrossat, ni boig.

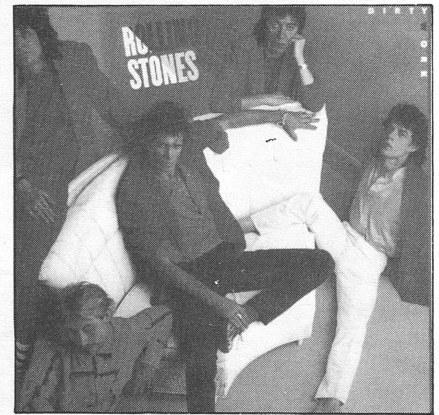
La seva guitarra poderosa i suau obre el disc, uns acords i comença la follia: «She's waiting», la música és servida. El tàndem Donald «Duck» Dunn al baix i Jamie Oldaker a la bateria resulta perfecte tant en els moments forts com en els tranquils; tota una lliçó. Dunn, després d'abandonar els Blues

Brothers, s'ha passat a la E. C. Band, n'hi ha que no tenen remei. De l'altra peça, «Oldaker», diré que, en un curt interval, ha exercit de *drumer* de Clapton des que aquest retornà al món dels vius; qualche cosa li deu veure. Per si no fos suficient, Phil Collins s'encarrega dels sintetitzadors i de les percussions elèctriques; després de fer jazz, música de negres, Collins es dedica ara al blues i al soul, és que no evolucionarà mai? Bé, deixem-ho córrer i anem als teclats a cura de Chris Stainton, músic de luxe. El seu treball amb Joe Cocker a «With a little help from my friends» és una de les seves targes de presentació, «Same old blues» n'és una altra. Cors; Marcy Levin i Shaun Murphy, impecables, *feeling* d'alta graduació; la primera és el millor acompanyament vocal que Clapton ha tengut d'ençà que fa música. Aquest és el grup base; a més, hi ha mitja dotzena de músics que van fent el que poden (i poden bastant, per cert). No comentaré la feina instrumental del guitarrista de Ripley, fer-ho seria acceptar que, musicalment, encara som a l'any 62 o que ningú no es recorda dels Yardbirds, Bluesbreakers, Cream, Blind Faith i Dominos. Quant a la part vocal, citaré les paraules d'un conegut crític de rock: «Avui es pot posar un disc de Clapton per escoltar solament la veu.» Un comentari clarividenc, ja es nota.

Les lletres són com totes les seves. Parlen d'amor, de cors sagnants i de gent que s'arrossega, no podia ser d'una altra manera. Si a qualcú li interessa, la meitat dels títols duen la seva firma. De les onze cançons, nou són altament recomanables. Les altres dues són especials: «Same old blues» i «Knock on wood».

A l'interior de l'estoig i des d'una fotografia, Mr. Slowhand te mira, *are you ready?*

Mateu Ensenyat

THE ROLLING STONES,
«DIRTY WORK»
(CBS)

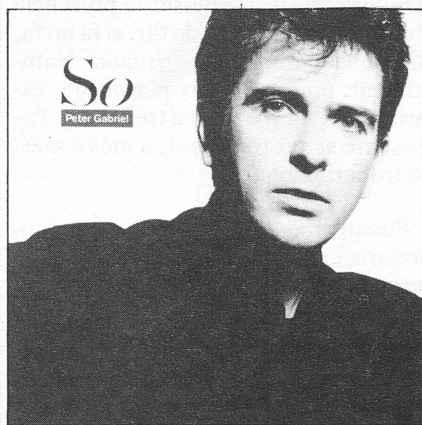
Qui pot donar lliçons, sinó un mestre? Diuen que els Rolling fa un quart de segle que es repeteixen. *Menteurs cochons* els qui mantenen aquesta ignominia. Els Rolling són els grans alquimistes de la continuïtat, el fil conductor que subtilment enllaça aquest i aquell so perdut als solcs d'aquell o d'aquest disc, d'aquesta o d'aquella innovació sònica en l'ample i tortuós camí del rock. Deia en Jagger que en Richards només escoltava blues... Ens enganyava! Els Rolling ho escolten tot, ho assimilen lentament, ho reciclen amb la saviesa que els permet esser els més directes deixebles de Chuck Berry (que per cert acaba de complir 60 anys) i finalment des del faristol d'oficiants majors de la confraria ho amollen. I tot això sense deixar de ser una banda de *rhythm and blues!*

El regal dels Rolling a la dècada dels 70 va esser «Its only rock & roll» (1974); balanç, perspectives i els punts sobre les is. Qui no reconegui que aquest disc té ara plena vigència està sord. A qui d'aquí a deu anys tampoc ho reconegui amb «Dirty Work», li haurem de tallar les orelles.

Si vols saber per a què serveixen

dues guitarres rítmiques, escolta com s'ho fan en Keith i en Ronnie a «Harlem schuffle». Si t'agrada el *heavy* i no t'entusiasma «One hit to the body», ets boig. Si no t'agrada gaire el *reggae* (com a mi) escolta «Too rude» i veuràs quins meravelles poden fer els *Stones* juntament amb vells amics com Tom Waits i Jimmy Cliff. A la fi, si ets jove i vols saber d'on ve tot, escolta primer «Holt back» i després «Had it with you»: Escoltaràs els fantasmes de Cochran, del rei i de tota la basca, d'acord. Però quins fantasmes! Armats fins a les dents i decidits a continuar una guerra que el *rock* encara no ha guanyat del tot!

Ramon Molina

PETER GABRIEL,
«SO»
(Warner-Ariola)

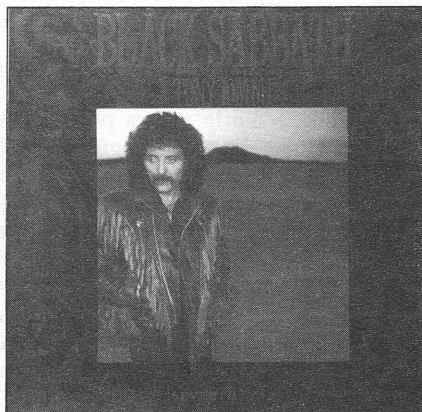
A tots els qui quedàrem enganxats a l'angoixosa fascinació del «Peter Gabriel IV» (1982) i del «Plays Live» (1983), i ja ens consideràvem la *crème de la crème* pel fet d'haver entès el geni, Gabriel ens atupa una bona massolada *funky* al clatell: «Sledgehammer»; ens acorralla amb una cançó d'amor exempta de romanticisme: «Don't give up» i ens enfonsa en la misèria intel·lectual forçant-nos a remenar l'ossada amb un *break* impiu: «Bigtime».

La sorpresa ens mou a tornar enrera el *pick-up* i reescoltar els vuit temes que integren el disc. La facilitat amb què flueix la música i la inevitable atracció que exerceix sobre els sentits, són finalment enteses —mentre els darrers i dramàtics acords de «We do what we're told» encara ressonen a la cavitat cranial— com el fruit d'un treball exhaustiu, d'un control absolut de cada element, al servei d'una creativitat inesgotable.

Gabriel i els seus amics han fet un gran esforç per demostrar que es poden combinar les propostes musicals més avançades amb melodies comprensi-

bles per a tothom. Que com es fa això? Doncs així (SO). Un cop coneguda la fórmula el problema és saber-ho fer.

Roberto Meana

BLACK SABBATH,
«SEVENTH STAR»
(Vértigo-Polygram)

Decidit per fi, no queda més remei, se n'ha de dir qualque cosa. La taula on escric vibra. És el nou disc de *Black Sabbath*.

De la vella guàrdia només queda Iommi: és suficient. B.S. definiren un gènere, el *heavy*, després caigueren en desgràcia. Al final dels setanta contempla un seguit d'obres sabbàtiques de segon ordre, sobre elles es construeix tot el *heavy* d'avui. Escoltar «Seventh Star» és recordar la primera època i la segona (cada treball d'un músic és la història de la música), 15 anys desfilant davant teu, el millor del *rock*; no cal insistir en el panorama musical amb què s'enfrontaren els *Sabbath*, era la segona vegada que el *rock* caminava pel desert. Ara seguim vius gràcies a ells (i a d'altres). Quina importància té que no facin avui dia les meravelles del 69 o del 71? El que fan ara és al mateix nivell, han evolucionat.

Escric aquestes ratlles escoltant-los. Glenn Hughes, la veu que es menjava cru David Coverdale a la darrera època dels *Purple*, més que convincent, inspirat; cantar a B.S. després de *Osbourne*, *Dio* i *Gilian* no ho fa qualsevol. La base rítmica, Dave Spitz, baix, i Eric Singer, bateria, aconsegueixen donar la contundència necessària, tot conduint també la melodia per tal de permetre els vols de la guitarra satànica; no ho tenien fàcil, havien de substituir Gezer Butler i Bill Ward. Se'n surten perfectament, se'ls pot demanar més? Els teclats, a càrrec de Geoff Nichols, quasi sempre en segon pla, envolten la música deixant a Iommi les mans lliures per adornar, arrodonir i perfeccionar l'orquestració. Nichols sempre ha

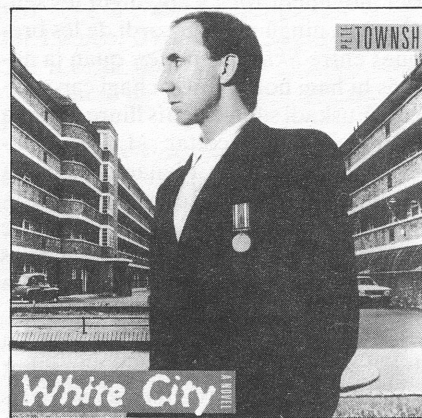
acompanyat els *Sabbath* sense formar-ne part, però sempre ha tengut l'esperit dels tocats pel dit de Déu o de Satan. És difícil comentar la part de guitarra, escolta-la i ho entendràs; els músics *heavies*, durs, *rockers*, sempre han estat menystinguts per la crítica, especialment els guitarristes (deu ésser perquè són els que més es noten), Iommi és el paradigma del que dic. Els mediocres suporten malament els genis.

Una cançó: «Heart like a wheel». Una altra: «Angry heart». Trio aquestes dues perquè són les que sonen ara, podria seguir fins a anomenar-les totes, però suposo que no cal.

Si només coneixes el *rock* pesant a través dels hereus actuals, tens l'oportunitat de viatjar en el temps amb la «Setena Estrella» fins als seus orígens i, ahora, viure, veure i sentir la seva progressió.

No estan acabats (per desgràcia d'uns quants que jo conec), tenen una llarga vida per davant; una mica més derrotats, un poc més trists, però és igual: ja se sap que l'art és cosa de perdedors. No tenguis llàstima, ells fa temps que ho saben, per això fa molts d'anys varen vendre la seva ànima al *rock 'n' roll*.

Mateu Ensenyat

PETE TOWNSHEND,
«WHITE CITY (a novel)»
(Warner-Ariola)

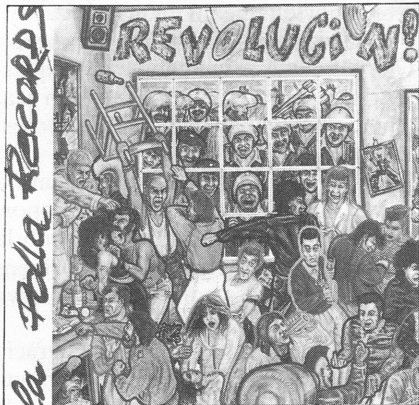
Quaranteja, és eixut, xiprerenc, absent. Perfilat en un cel anodí, el seu cap gris s'agegantava sobre el carrer anònim que acull el seu tors entre parèntesis mentre les mans, inútils, s'enfonsen a les butxaques dels pantalons.

Lluent, una medalla orgullosa el distingeix a la jaqueta. És l'empresari amb més empena de l'any? És el cap victoriós d'un escamot antiterrorista? Un intel·lectual honorable autor d'una novel·la, *La Ciutat Blanca*, al servei de sa Graciosa Majestat? O és tan sols algú a qui no tingueren ous d'arrabassar la guitarra?

Qui és, a part d'esser Mr. Townshend?

Em demanen que comentis el seu darrer disc. Intent escoltar la música sense pensar en res més, però un cop i un altre me l'imagino responent a tots els qui gosam preguntar-li el motiu... Per què ho fa així? «Aneu-vos tots a la merda, en Keith Moon és mort.»

Roberto Meana

LA POLLA RECORDS,
«LA REVOLUCION?»
(Soñua)

Capdavanters d'allò que s'ha anomenat rock radical basc, *La Polla Records* han sabut demostrar que allò realment bo val per si mateix, independentment que cap tendència o fracció del moviment rock s'ho vulgui fer seu. Quan ja ningú no es recordi de les bregues entre *Skins* i *Punkies*; quan ja només hi hagi homes, no hi hagi cap policia i Euskadi sigui un país lliure, encara serà possible escoltar «La Revolució?» i valorar-la plenament, de la mateixa manera que és possible escoltar avui «L'òpera de tres rals» de K. Weil i B. Brecht sense conèixer res de la *neue sachlichkeit* dels anys 20 a Alemanya.

Amb bastants anys de rodatge, la banda de Salvatierra (Àlaba) han sabut combinar tota casta de motius musicals (des del *jingle* publicitari als himnes feixistes) passant-los pel sedaç del *rock & roll* entès en un ample i històric sentit. En realitat, han seguit les fites ja marcades pels *Clash* a Anglaterra, però, els resultats originats per les seves vivències al País Basc són per força molt més directes i brutals. Les capacitats d'Evaristo Páramos i els seus companys com rapsodes incendiàries queden de manifest en un disc sense deixalles. A destacar: «La chica ye-yé», «Sin país», «Moriréis como imbéciles», i «Era un hombre, ahora es poli».

L'heterogeneïtat del suport instrumental és el contrapunt just d'uns textos curts, precisos, directes, obres mestres de la sintaxi revolucionària al servei de la revolució.

Ramon Molina

EN MIQUEL PER LA CUINA

RODOLADES DE PREMSA (I)

MIQUEL CARDELL

Diuen que diu la nostra presumpta Llei de Normalització Lingüística, al seu article 1.2, que, entre d'altres, té com a objectius *fer efectiu l'ús progressiu i normal de la llengua catalana en l'àmbit oficial i administratiu, fomentar l'ús de la llengua catalana en tots els mitjans de comunicació, crear una consciència social sobre la importància del coneixement i l'ús de la llengua catalana per tots els ciutadans.*

Que la llei obliga igualment a tots, hauria d'esser cosa sabuda; i en el cas que ens ocupa, som molts els qui —potser contra tota evidència— pensam que els qui tenen un càrrec o un jornal a les distintes institucions que patim, haurien d'anar davant la processó. Per simple vergonya, per coherència (si no acompleixen les lleis aquells qui en viuen...), per fer exemple, o per dignificar unes institucions sovint gens sobrades de prestigi.

Idò en aquestes altures, el Director General de la Conselleria de Cultura del Govern Balear, Guillem Soler, protagonitza rodes de premsa on l'únic mot en català és, per exemple, «Centre Dramàtic de les Illes» (i, per cert, en un castellà...). Igualment, pam envant pam enrera, passa, per exemple, a rodes de premsa del «Centre d'exposicions i documentació de l'Art Contem-

porani de l'Ajuntament de Palma», llegiu-hi Palau Solleric.

L'anàlisi completa de tan anormals fenòmens no cap en aquesta columna, però és ben segur que té molt a veure amb la desmesurada fam de centímetres de diari i de segons d'àudio-visual que semblen patir els polítics i els funcionaris.

L'origen immediat de tan desnormalitzadora política sol esser la presència d'un periodista capaç de dir, si fa no fa, allò de *me lo digan en cristiano*. Naturalment, aquest mateix periodista, estaria empegueït d'anar a treballar a París sense saber francès. I, a més a més, no trobaria feina.

Possiblement, si els polítics i els funcionaris es captinguessin d'acord amb l'esperit de la llei, és a dir, amb les necessitats de la normalització —que hauria d'esser un procés cap a la normalitat— i amb el prestigi de les institucions que representen, enlloc d'actuar com captaires d'espais al mercat informatiu, el presumpte periodista se n'aniria amb la coa enmig de les cames —només un pic o dos—: ràpidament n'aprendria o seria substituït per una persona capacitada.

O no? Però, d'això, ja en parlarem en tornar-hi. ■

**SERVEI DE LLIBRES
ESTRANGERS
LLIBRES DELS PAÏSOS
CATALANS
JOGUINES I LLIBRES
INFANTILS**

Carrer d'en Rubí, 5
Telèfon 71 38 21
07002 PALMA

ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA

EL LICOR DE ROSES
I LA COMUNITAT GREGA DE MENORCA

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

Molts costums menorquins troben el seu origen en els esdeveniments del segle XVIII

És un costum, a Menorca, servir a les festes de bateig un rar i exquisit licor, la «Crema de Roses», que es produeix a les destil·leries de la mateixa illa. Així m'ho explicà un tècnic dels que fabriquen també el «gin» maonès i el «calent» de Nadal, quan, per tal de col·laborar en un programa de televisió sobre les dominacions angleses, vaig visitar, el passat estiu, aquella terra germana. Aleshores, el Licor de Roses em féu pensar de seguida en els meus dies, ja llunyans, d'importador d'articles alimentosos, quan vaig conèixer per primera vegada aquell producte típic de la geografia balcànica, de l'orient d'Europa, en especial de Grècia i Bulgària, molt celebrat, juntament amb el licor que diuen «mastika» i el que fan de prunes. ¿Com havia arribat, doncs, una beguda espirituosa, feta de pètals

de rosa de jardí, a la Menorca d'altre temps per crear-hi una tradició que afecta principalment a les celebracions baptismals...? Aquesta és la pregunta. Grècia, Bulgària..., i Maó. No vaig trigar gaire, però, a filar la resposta. Durant la dominació britànica de Menorca, i per tal de neutralitzar d'alguna manera el possible espanyolisme de la població, els anglesos portaren immigrants de les seves possessions orientals del Mediterrani, principalment els que formaren la colònia grega i jueva. Aquestes dues comunitats de religió no catòlica hi arrelaren positivament al llarg d'aquells anys de la divuitena centúria, de manera que ritus i costums foren tolerats i acceptats pels nadius, així com els tals estrangers aprenegueren de bon grat la llengua catalana del país i hi visqueren tots plegats amb una

certa harmonia. La importància, doncs, de la colònia grega de Maó, que seria expulsada pel Comte de Cifuentes quan la reonquesta espanyola (juntament amb la sefardita), quedaria demostrada pel fet d'haver estat construït, entre 1749 i 1754, el temple ortodox de Sant Nicolau de Mira, que segons l'especialista en art Hernández Sanz, és, sens disputa, la millor església bastida a Maó. Com ens conta el prevere Martí Camps, en aquesta església, aleshores de ritus i factura bizantina, ens consta que hi tingueren lloc funcions notables, com foren les exèquies del fill de l'almirall Spiridoff, Andreu Spiridoff, jove oficial de la marina russa, el 21 de novembre de 1769. Cal afegir, d'altra banda, que l'edifici de Sant Nicolau dels Grecs, fou donat al Bisbe Jaume Garau a l'any 1868 per part del qui era el seu propietari, Teodor Làdico, d'ascendència grega, passant a esser una església catòlica sota l'advocació de la Puríssima Concepció de Maria.

No és difícil imaginar, doncs, a partir dels contes històrics de l'escriptor ja esmentat Martí Camps, els popes barbuts encensant, sense parar, els icones de majestuós Pantokràtor i a Georgios Tsaldakis, el mestre de música que, conegut per les cròniques, morí un dia d'agost de 1782, a més de molts d'altres personatges, en especial comerciants o mercaders, que han deixat, en els papers, testimoni del seu pas per Menorca. Per això, jo pens que foren aquells grecs (alguns dels quals acompanyaren els menorquins de l'expedició a La Florida per fundar Nova Esmirna sobre la costa nord-americana) els que posaren de moda això de beure Licor de Roses a la festa familiar que segueix a la cerimònia de la font del baptisme, cerimònia que, dit de passada, és molt important en el ritus ortodox. ■

Una cultura en marxa per a tot un poble

Demaneu informació

XARXA
CULTURAL

Carrer Ample, 35 (Palau Mornau) Telèfon 315 10 11 - 08002 Barcelona

ELS PLÀTANS DELS CARRERS

PERE LLOFRIU

El plàtan (*Platanus acerifolia*) (1) és l'arbre més freqüent a la majoria de ciutats de clima temperat mediterrani. Se'l reconeix fàcilment per les fulles pentalobulades, els fruits pèndols, esfèrics d'uns 3 cm. de diàmetre, i l'escorça que es desprèn en plaquetes, formant un mosaic. Pot depassar dels trenta metres. A Sa Granja d'Esporles, un exemplar monumental deu arribar als quaranta (2). Però als carrers, normalment el trobarem fet un llàtzer.

Els caràcters d'aquesta espècie —o híbrid—, són els intermedis entre *Platanus orientalis* i *Platanus occidentalis*, ço que fa suposar que és producte d'una hibridació d'ells, però també podria ésser una mutació de l'*orientalis*. Aquest arbre apareix a finals del segle XVII, uns autors diuen que a Londres i d'altres que a Espanya.

El *Platanus orientalis*, és originari de la Península Balcànica, però es troba naturalitzat a d'altres redols d'Europa. A Mallorca el trobarem vora d'alguns torrents, especialment a Esporles i Puigpunyent, formant part de l'anomenada aliança de torrents, junt amb els polls (*Populus nigra*, *Populus alba*), oms (*Ulmus minor*) i el fleix (*Fraxinus angustifolia*). Aquests arbres donen una nota paisatgística extraordinària, molt diferent del paisatge típic mediterrani. Son caducifòlis i introduïts (amb excepció del fleix), justament estan «plomats» a l'hivern quan els torrents estan més humits i viceversa.

El plàtan se suposa d'introducció molt antiga, però observem que en quasi tots els idiomes d'Europa occidental, el nom popular és el llatí molt poc modificat (3).

IDENTIFICACIÓ

Pel que acabam de dir, les dues espècies s'identifiquen per la seva ubicació, però també poden trobar-se amb els papers canviats, la identificació és així: (4) *Platanus acerifolia* té els fruits en parells, i el lòbul central, triangular, generalment sencer, tan ample com llarg, el *Platanus orientalis*, té els fruits en grups 3-6, el lòbul central dividit, bastant més llarg que ample, la soca d'exemplars vells no fa el mosaic: té solcs creuats. El *Platanus occidentalis*, pot trobar-se conrat com a cosa rara.

Plàtan de Sa Granja

ARBRE URBÀ

El plàtan és l'arbre de carrer per excel·lència, ja que suporta la pol·lució, les podes ferestes, l'asfalt i gairebé totes les varietats de clima temperat, entre d'altres impertinències. A Barcelona hi ha a les vies públiques uns noranta mil arbres, dels quals setanta mil són plàtans.

Però actualment, s'està observant que no va tan bé com li correspondria a un arbre tan comú. Al mes d'agost, molts arbres ja tenen les fulles moribundes talment com si ja hagués acabat el període vegetatiu. Amb les pluges de setembre, si hi ha sort, fabriquen una segona tanda de fulles, això són mecanismes d'emergència, no és cap senyal d'«anar bé».

Ja duim bastants d'anys de sequera, i l'extracció d'aigua del subsòl sembla excessiva, l'abandó de moltes finques, principalment a Sa Marina, palesen que l'aigua del subsòl està minvant de manera alarmant.

És possible que fa uns anys hi hagués un grau d'humitat al subsòl suficient per a què els plàtans poguessin vegetar perfectament, i ara no. Aquesta hipòtesi explicaria que fa uns anys el plàtan fós un arbre rústic i ara no. Un cas semblant o pitjor, s'esdevé amb els polls (*Populus canadensis*) (5). Quant als primers anys d'haver plantat l'arbre, el plàtan tampoc no demostra cap qualitat especial, bastantes espècies són més segures a aquest període (6).

Als països de clima més humit, pareix que encara estan pitjor, els plàtans, pateixen la plaga de l'atracnosi, produïda pel fong ascomicet *Gnomonia veneta* (7).

L'ASFALT I LES PODES

L'asfalt és un tipus de sòl molt particular i molt problemàtic, passa d'hora de què els organismes que pateixen l'asfalt, l'estudiïn amb la rigorositat que el tema mereix, enlloc de carregar-li totes les culpes que abans tenia el dimoni. El subsòl urbà no s'oxigena, ni es renova, ni s'hi aporten els elements orgànics que extreuen els arbres, és lògic, i segons com es miri, una sort, que els arbres hi pateixin molt. D'altra manera hauriem de revisar els coneixements actuals. Els arbres viuen d'un capital que dia a dia és més raquític. Sobren motius per procurar que aquest capital duri un màxim, doncs resulta que amb les podes inductes, s'està fent el contrari: s'obliga als arbres a una producció extraordinària que es perd, amèn de molts d'altres efectes nocius que ja hem glosat a altres treballs (8). Les podes haurien de contribuir a millorar l'aspecte dels arbres, i encara els deixen més mal parats. Els arbres ornamentals no són els mateixos que fan fruita. Podar un arbre ornamental per deixar-lo més lleig de com estava, en principi és absurd. Podar és amputar, la poda no és cap necessitat biològica, ni té efectes terapèutics *per se*. A la naturalesa, els arbres viuen anys i segles sense cap necessitat de què ningú els vagi a salvar, en general, estan millor com més enfora estan de nosaltres. ■

NOTES

(1) A llibres actuals, també apareix com a *Platanus hybrida*, i com a *Platanus hispanica*, són sinònims.

(2) Potser l'arbre més gros de Balears. No hem comprovat si és *acerifolia* o *orientalis*.

(3) POLUNIN, O., *Guia de campo de las flores de Europa*, pp. 736-737. Omega. Barcelona 1977.

(4) POLUNIN, op. cit., p. 178.

(5) Els *Populus canadensis*, necessiten encara més humitat que els *Platanus*, se'n veuen molts de morts. Tampoc suporta bé l'asfalt, és més sensible a maltractes i sobretot a les podes severes. A Mallorca a més pateixen una plaga (*Saperda carcharias*) que els perfora la soca i malforma les branques. Sobren motius per eliminar aquesta espècie dels carrers.

(6) *Melia azedarach*, *Acer Negundo*, *Robinia pseudoacacia*, *Sófora japonica*, etc.

(7) MICHAU, E., *L'élague*, p. 263. Institut pour le développement forestier. Limoges 1975.

(8) LLOFRIU, P. (en premsa). MICHAU, op. cit.

TEATRE

QUAN EL PÚBLIC PARTICIPA

JOSEP A. GRIMALT

Un amic, que va llegir el meu article anterior abans de publicar-lo, el me comentava dient: «En el teatre que tu propugnes, el públic no participa. El teatre millor és el que fa participar els espectadors.»

El principi segons el qual el públic, al teatre, ha de participar, no el discuteix ningú. És natural, si tenim en compte que el terme «participar» és molt imprecís. «El teatre que a tu t'agrada», s'explicava l'amic, «comporta l'obstacle de la quarta paret, i aquest obstacle s'ha de remoure. Cal destruir la quarta paret (1). Tu reduïries el teatre a la seva dimensió estètica, i això és una manera de mutilar-lo.»

La crítica de l'amic em va deixar conserros. En efecte, el teatre és ahora una litúrgia, un joc alliberador de tensions i una creació estètica. Perquè complexca les tres funcions, ¿li és un estorb decisiu la quarta paret? Si constestam que sí, ¿com s'explica, doncs, que em puguin commoure tan vivament obres com *Casa de nines*, *Càndida*, *El barret de cascavells*, *Terra Baixa*, *Port-Royal*, *L'àguila de dos caps*, *La guineu i el raïm* i *El verí del teatre?* (2). Una triple experiència recent me'n va venir a donar la resposta.

Vaig tenir ocasió de fer una estadeta a Barcelona, ara fa poc. Com s'endevina, vaig anar al teatre. Tres vespres seguits, a altres tants espectacles, que semblaven comanats per treure'm de dubtes. Els comentaré un per un.

1 d'octubre, a les 10 del vespre, al Teatre Romea. La companyia «La Cubana» hi representava *La Tempestad* de W. Shakespeare, en versió castellana de José M. Valverde. O això s'anunciava, almanco, als cartells. Quan vaig arribar al teatre, hi faltaven pocs minuts per a l'hora. El vestíbul, ple de gent. Empentes per entrar. Un cop dins la sala, l'espectador se trobava amb la cortina alçada, els llums apagats, dos actors ja en escena. Els acomodadors de mala manera anaven col·locant la gent. Desordre, renou. A la fi, quan la majoria de públic ja seia, els actors encetaren el diàleg. Una interpretació mediocre, vaig pensar jo, que no estava advertit. Però aviat vaig comprendre de què anava la cosa. Els acomodadors anaven i venien pels passadissos. Espectadors que arribaven tard

feien trui, altres armaven gresca. Els llums de l'escenari s'apagaven, s'encenien els d'emergència, el decorat s'anava ensorrant. Crits. Esquitxos d'aigua... No es tractava, doncs, de representar *La Tempestad* sinó de jugar a qualche cosa, que encara no sabíem què era.

A la fi ens ho digueren: hi havia una inundació provocada per la gota freda. Era impossible sortir del local. La situació se podia prolongar per dies. Ens repartiren impermeables, un per cada espectador. Ens feren passar de la sala al vestíbul, etc. No cal continuar.

Divertit? Doncs, sí. Original? Potser també, però jo no vaig poder evitar un record dels jocs que les monges ens organitzaven de petits quan ens menaven d'excursió o el dia de la festa de la mestra. Si prescindim d'un poquet de burla a costa de la religió (absolucions per correu) i del plàstic, no hi havia gaire diferència.

2 d'octubre, a les 10'30 del vespre, al Teatre Condal. Àngel Pavlosky hi representava *Este es mi lugar*. Una senyoreta molt garrida donava la benvingu-

da, un per un, a tots els espectadors així com anaven arribant. Comença l'espectacle. L'actor principal, protagonista absolut, interpreta un personatge: La Pavlosky. Femení? Potser sí, però tots sabem que, davall el vestit, de les perruques i de les cremes i pintures, hi ha un home. Si l'interpret hagués estat femení, l'espectacle hauria tenguut un altre sentit. La Pavlosky canta i balla, conversa amb els espectadors, els toca i els demana que la toquin. Gràcia i enginy innegables, però crec que l'element fonamental, el secret de l'espectacle, era la creació d'un clima, una atmosfera dins la qual flotava un missatge que podríem traduir així: «Senyors espectadors: vos trobau dins els meus dominis. Tot el temps que hi estareu, quedau deslliurats d'algunes de les convencions que habitualment vos oprimeixen. No tengueu por. Jo no tenc arestes. Aquí vos permetré la llicència de besar un desconegut (sia del sexe que sia), de pegar bots per damunt de l'escenari amb uns faldons de gasa de color de rosa i una garlanda de flors al cap, i tot sense que se'n ressentí gens

la vostra reputació, perquè en podeu fer caure tota la responsabilitat damunt mi.»

3 d'octubre, a les 10'30 del vespre, al Teatre Regina. Representació de l'obra de Jordi Teixidor, *David, rei*. Intèrprets: Nadala Batiste, Ramon Teixidor i Xus Estruch. Presentació convencional, dos actes, decorat simplíssim: el mobiliari se redueix a una butaca al centre i dos seients auxiliars, un a cada banda de l'escena. Tots els espectadors varen poder seure a la pròpia butaca durant tota la representació.

No sé si em creureu, però encara no havien transcorregut els primers quaranta-cinc segons de l'espectacle, quan em vaig dir a mi mateix: «t'ho passaràs bé». I no em vaig errar. Només sortir en escena el primer personatge, al primer gest, a la primera mirada, ja m'hi vaig entregar sense reserves.

Però, ¿en què consisteix *David, rei*? Dels tres espectacles a què m'he referit, és el més difícil de descriure, perquè caldria repetir-ne tot el text. La representació, en efecte, descansa sobretot damunt el text, com a mi m'agrada. Un text tot intel·ligència, humor, malícia, doble (o triple) intenció. La família tradicional (marit, esposa, mare-sogra) hi exhibeix descaradament els seus valors i al mateix temps se posa en evidència la falsedat de les bases que els sustenten. Tot a través d'una carica-

tura que ve donada per la forma de melodrama adoptada. Són els excessos del melodrama, potenciats al màxim amb tota intenció, que permeten descobrir la falsedat. Posant al descobert les trampes del melodrama, s'hi posen les de la institució familiar, i encara les de qualsevol individu que visqui de la moral de les aparences, amb la mala consciència a què tal moral ens aboca per força.

M'agradaria oferir als lectors una anàlisi rigorosa de l'obra i de la representació, perquè bé s'ho mereix. M'ho impedeixen raons d'espai i de temps. Vull dedicar, però, unes línies a la interpretació. Danvat el paper que hi fa Na Nadala Batiste, senyors, ens hem de treure el capell. Només una formació de molts d'anys, que sols poseixen els grans actors professionals, permet aconseguir uns resultats semblants. Feia estona que no presenciava un treball tan rodó com aquest. Dels altres dos intèrprets, Ramon Teixidor i Xus Estruch, el millor elogi que en puc fer és que estigueren a l'altura de la primera, de manera que la tasca interpretativa no flaquejava de cap punt. Gràcies a tots tres per haver-me fet sentir, durant una vetllada, l'emoció del teatre més pur.

I ara anem a la qüestió: A la primera funció, vaig rodar d'una part a l'altra del Romea amb un impermeable de

plàstic blanc; a la segona, vaig fer cabrioles damunt l'escenari del Condal juntament amb altres desset participants elegits a sort entre els espectadors; a la tercera, no em vaig moure de la butaca. Doncs bé, si em demanau en quina de les tres vaig participar més, contestaré sense dubtar: a la tercera. I la diversió també hi va ésser més intensa, i les rialles més abundants i més gustoses. No cal moure's de la butaca per a participar de l'espectacle. I és que la quarta paret no se trenca alterant la col·locació acostumada d'actors i espectadors, sinó travessant-la amb els raigs de la intel·ligència i de la sensibilitat, de l'art, en suma. ■

(1) Com que és possible que qualche lector ignori el significat de l'expressió «quarta paret», l'hi explicaré: els teòrics del teatre anomenen «quarta paret» la que se suposa que hi hauria a l'espai corresponent a la boca de l'escenari si l'habitació representada pel decorat, en lloc de fictícia, fos de bon de veres. Encara que físicament no hi sia, en la forma de representar del teatre tradicional, se manté una espècie de mur invisible que deriva de la divisió d'espais imposada pel fet que els actors no davallin al pati de butaques i, als espectadors, no els sia permès saltar a l'escenari.

(2) Els autors respectius d'aquestes obres mestres són: H. Ibsen, G. B. Shaw, L. Pirandello, A. Guimerà, H. de Montherlant, J. Cocteau, G. Figueiredo i R. Sirera.

C I N E M A

AIXÒ EREN CINC GERMANS...

JAUME OLIVER I ADROVER

Durant la primera guerra mundial els germans havien adoptat noms diferents dels propis a les seves actuacions a l'escenari.

El pianista era en Leonard, el germà major, nascut l'any 1891, i adoptà el nom de Chico, un nom a la italiana.

El mut Harpo nomia en realitat Adolph, i el canvià una temporada per Arthur, abans d'anomenar-se com el coneix tothom. Era el de l'arpa.

El xerrameca dels bigots i el cigar, i l'autèntic protagonista dels shows marxistes era en Groucho. Nomia originalment Henry Julius.

En Grummo nomia en realitat Milton; i a en Zeppo, el germà seriós del clan, de petit li deien Herbert.

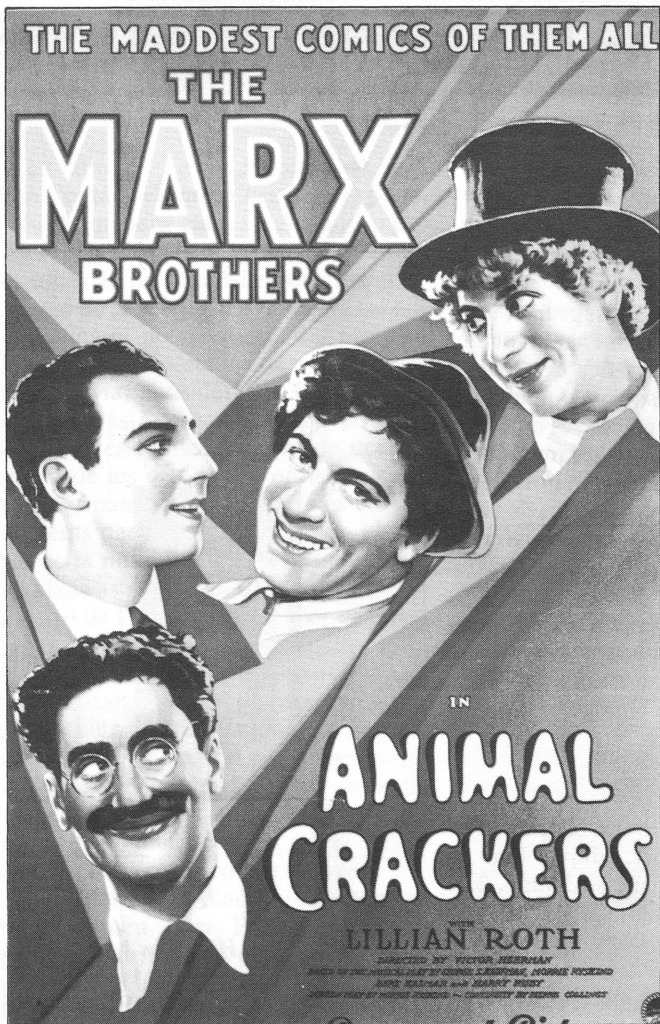
L'origen de tots aquests homes ve d'unes tires de còmics americans, *The Monks*, i fou n'Art Fisher, un escriptor d'espectacles de *Vaudeville*, mentre jugava al *poker*, que rebatià els Marx.

La relació dels *Marx Brothers* amb el món dels còmics no es limità al nom. El seu humor característic també era cultivat pels dibuixants. N'Al Posen, autor de còmics, als anys vint realitzà *Humorisk*, un film amb els Marx.

En Tom Johnstone, director d'una agència publicitària especialitzada en anuncis en forma de còmic va coescriure *Monkey Business*, la tercera pel·lícula dels germans.

N'André Breton digué: «El surrealisme consisteix a deixar el subconscient en perfecta i absoluta llibertat», i això feien els Marx a més de renovar el cinema còmic quan vivia un moment crític per l'arribada del sonor.

Mai no podem agrair a bastament l'interès d'en Chico pel *bridge*. I això que sempre jugava més del que podia pagar. Si no tenia companys de joc jugava contra ell mateix. Solia tenir com a contrincant n'Irving Thalberg, el peix gros de l'MGM, qui un dia els digué: «Amics meus, m'agradaria fer un parell de films amb vosaltres». Segons ell el que havien fet

fins ara «no eren pel·lícules, no tenien argument». En aquell moment tenien cinc obres rodades: *The Cocoanuts*, 1929 (*Los cuatro cocos*); *Animal Crackers*, 1930 (*El conflicto de los Marx*); *Monkey Business*, 1931 (*Naderías*); *Horse Feathers*, 1932 (*Plumas de caballo*); i *Duch Soup*, 1933 (*Sopa de Ganso*).

N'Irving Thalberg els va dir: «Vull fer una autèntica pel·lícula amb vosaltres, amb la meitat d'acudits però amb un bon argument. I m'ho jug tot a que guanyarem el doble que amb *Duch Soup*».

Així nasqué *A night at the opera*, 1935 (*Una noche en la ópera*), una de les pel·lícules més famoses dels Marx Brothers. A mi m'agrada més *Duch soup* precisament perquè l'argument no té cap importància i l'anarquia dels Marx arriba al límit. *Duch soup* fou la darrera col·laboració dels Marx amb la Paramount, que com a dada curiosa diré que enguany l'ha comprada la Coca-Cola.

A *A night at the opera* intenten posar ordre al desgavell que envolta els films anteriors. El director elegit fou en Sam Wood, reaccionari convingut però un bon artesà. La pel·lícula fou un èxit absolut, els cent setanta-cinc gags dels Brothers són dignes de qualsevol antologia del cinema. Aquella escena del contracte «La part contractant de la 1.ª part serà considerada com a la part contractant de la primera part» és inoblidable, i no és altra cosa que una crítica a l'excessivament seriós contracte amb la *Metro*. El ritme del film és frenètic, però l'argument exigeix rebrots sentimentals, l'única cosa que li ha quedat antiquada amb el pas dels anys.

En Groucho admirava en Thalberg, i de fet *A night at the*

opera se convertí ràpidament en la pel·lícula més taquillera dels Marx.

Però mentre rodaven *A day at the races*, 1937 (*Un día en las carreras*), amb en Sam Wood altra vegada darrera la càmera, en Thalberg morí.

Els Brothers accepten un contracte amb l'RKO i filmen *Room Service*, 1938 (*El hotel de los líos*), un dels seus títols menys lograts, cal assenyalar que la inevitable historieta d'amor era reduïda al màxim i això és d'agrair.

Després renoven contracte amb els estudis del lleó i interpreten *At the circus*, 1939 (*Una tarde en el circo*); i *co west*, 1940 (*Los hermanos Marx en el oeste*) que sense ser una de les millors és plena de moments feliços, i hi trobarem la seqüència del tren, una de les més famoses de la seva carrera.

En 1941 roden *The Big store*, (*Tienda de locos*), un títol no gaire significatiu. Cinc anys després arriba *A night in Casablanca*, (1946) (*Una noche en Casablanca*), que recobra un poc el vell esperit anàrquic. El 1950 interpreten *Love Happy* (*Amor en conserva*) els tres germans que quedaven: Groucho, Harpo i Chico. La seva darrera aparició en els papers que els feren famosos. És, per ventura, la seva obra més decepcionant. El genial Groucho redueix el seu humor al mínim, passant a fer de narrador i a intervenir contades vegades. Mentre en Harpo, l'autor de l'argument, acaba cansat com a estrella principal. Pot resultar curiosa per als incondicionals d'una rosseta desconeguda. Na Marilyn Monroe hi fa un petit paper.

Però tots els films dels Marx, malgrat els seus defectes són plens de moments de clímax insuperable.

Ara són tots morts, però tenim les seves obres que mai no podran morir.

En Woody Allen una vegada va dir: «Si algú està tan deprimat que es vol suïcidar digau-li que vegi un film dels *Marx Brothers*». ■

Edicions

Disseny gràfic

Publicitat impresa

Fotocomposició

Tipografia / Offset

**TALLER GRÀFIC
RAMON**

JAUME BALMES, 39 i 43 · TEL. 25 44 32 · 07004 PALMA DE MALLORCA

LLIBRES

TRIA DE NOVETATS

Coordina: LLEONARD MUNTANER

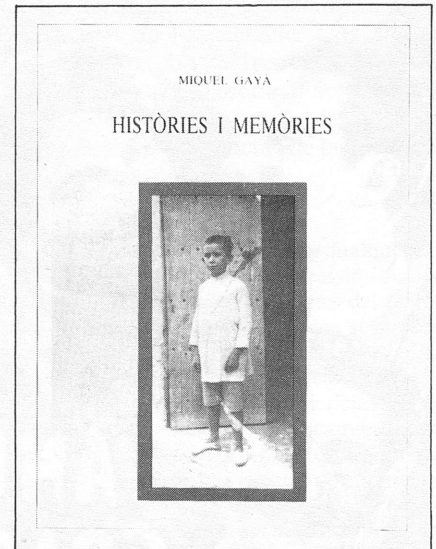
Gabriel Alomar Esteve, *Memorias de un urbanista 1939-1979*. Prólogo de Baltasar Porcel. Miquel Font, Editor. Col·lecció «Evas e Aloma», 4. Palma de Mallorca 1986, 186 pp. Il·lustracions.

En una terra on els memorialistes són més aviat escassos, és una vertadera sort de poder informar els nostres lectors de la imminent publicació de dos llibres de memòries: les de l'urbanista Gabriel Alomar i les del poeta Miquel Gayà. *Memorias de un urbanista 1939-1979*, és un llibre senzill, però ben atractiu, escrit gairebé exclusivament des de la perspectiva de la professió del seu autor. Potser, com indica Baltasar Porcel al pròleg, Gabriel

meu Font Obrador. Aquest gruixat llibre —que cronològicament agafa tot el segle XVIII— esbocina des dels més complexos aspectes socio-econòmics, fins a qüestions tan suggestives com és ara les formes de desenvolupament de la vida quotidiana a Lluçmajor. En aquesta obra són d'agrair moltes de coses, però sobretot la seva transparència, lluny de pretensions estúpides i d'esquemes caducs, encara tan de moda entre alguns dels nostres investigadors universitaris. El pròleg, ben esclaridor, ha estat redactat pel geògraf Vicenç M.ª Rosselló i Verger.

Miguel Villalonga, *Miss Giacomini*. Prólogo de Juan Bonet. Miquel Font, Editor. Col·lecció «Evas e Aloma», 2. Palma de Mallorca 1986, 133 pp.

Miguel Villalonga i Pons, qui va néixer a Palma l'any 1899, exercí la seva carrera de militar, amb intervals, fins a l'any 1937, quan per malaltia hagué de retornar a Mallorca. Apassionat lector de la literatura francesa, va escriure diversos llibres entre els quals destaca la novel·la que s'acaba de reeditar, amb un pròleg de l'escriptor Joan Bonet. *Miss Giacomini* fou publicada per primera vegada l'any 1934 a la revista *Brisas* que dirigia el seu germà Llorenç Villalonga.

Miquel Gayà, *Històries i memòries*. Pròleg de Josep Massot i Muntaner. Editorial Moll. Col·lecció «Els treballs i els dies», núm. 30. Ciutat de Mallorca 1986, 319 pp. Il·lustracions.

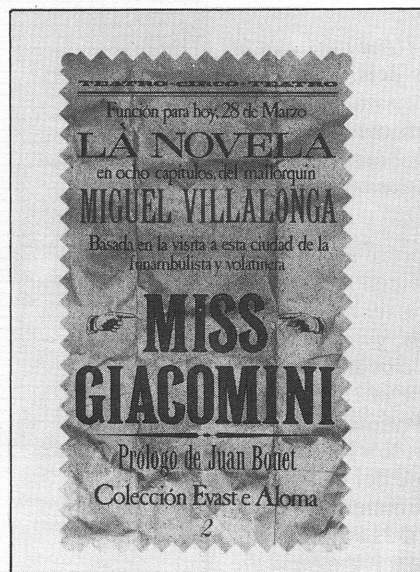
Miquel Gayà i Sitjar va néixer a Sant Joan (Mallorca) l'any 1917, i és considerat un dels primers poetes que es feren conèixer als anys inicials de la postguerra. Fidel a la tradició de l'anomenada Escola Mallorquina, ha publicat diversos reculls de poesia i a més a més ha cultivat l'assaig i la recerca. Aquest llibre, primer volum de les seves memòries, té l'interès d'esser un valuós testimoni de primera mà, amb nombrosos aspectes inèdits de la més recent història: l'adolescència del poeta a Lluç, la Guerra Civil, i la resistència cultural de la postguerra amb totes les seves contradiccions. El pròleg, datat a Montserrat, és original de l'historiador Josep Massot i Muntaner.

Alomar hauria d'haver escrit molt més, recuperant el màxim possible de matisos. Així i tot, l'obra reflecteix la història més recent de l'arquitectura i l'urbanisme, especialment pel que fa a la postguerra i als anys que la segueixen. El text compta amb el suport d'un nombre considerable d'il·lustracions.

B. Font Obrador, *Historia de Lluçmajor (El siglo XVIII)*. Volumen quinto. Pròleg Dr. Vicenç M.ª Rosselló i Verger. Gráficas Miramar. Mallorca 1986, 615 pp. Il·lustracions.

Ara fa aproximadament un mes que va esser presentat el volum cinquè de la *Historia de Lluçmajor* del Dr. Barto-

Reduccions, revista de poesia. Febrer-juny de 1986 (números 29/30).

Número doble «Monogràfic Josep Carner». Inclou textos de Carner i estudis i comentaris sobre la seva obra escrits per Joan Ferraté, Jaume Coll, Salvador Oliva i Marcel Ortín. Subscripcions: «Eumo», carrer de Miramargés, s/n, 08500 Vic.

SOBRE «VERINOSA LLENGUA»

MATEU MORRO I MARCÉ

El llibre de Xavier Pericay i de Ferran Toutain *Verinosa llengua* (1) planteja de manera clara i llampant qüestions importants que afecten l'estandardització del català i especialment la fixació de la llengua literària. No cal dir que dins el nostre àmbit cultural tot allò que enceti debats i qüestionari coses massa aviat considerades fora de discussió, és essencialment positiu. Aquesta és l'única manera de decantar-se de les ortodòxies puristes i dels mandarins. *Verinosa llengua* ens fa avinents dades importants en la història de la normativització de la llengua catalana, sobretot després de la desaparició de Pompeu Fabra, des de posicions força crítiques de cap als seus continuadors i de cap a l'Institut d'Estudis Catalans, en bona mesura considerats culpables de defensar una concepció de la normativa poc respectuosa amb els comportaments normals de la parla, restrictiva i encarcarada, fonamentada en una ideologia essencialista d'arrels romàntico-conservadores.

Però per davall d'aquestes constatacions, al meu parer, Pericay i Toutain cauen en afirmacions no menys ideològiques, i en el fons essencialistes, com les que critiquen. D'una banda, al llarg del seu llibre ignoren el que és previ a qualsevol consideració: la codificació de la llengua literària catalana no es dona en una situació de normalitat, sinó que es produeix alhora que la diglòssia guanya terreny i quan l'esforç estatal per espanyolitzar lingüísticament el país és més fort que mai. L'obra de Fabra —com la d'Alcover, Moll i tants d'altres— és una tasca de depuració i de restitució de les estructures pròpies de l'idioma; una tasca que sovint implica anar contra fets de parla originats per la influència aclaparadora del castellà. En aquesta situació

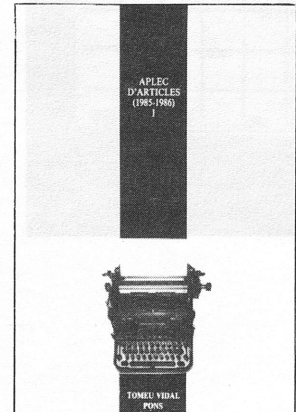
qualsevol defensa del «català que ara es parla» com a fonament de la llengua estandard, hagués estat un convit a la disgregació dialectal i a la llarga facilitar molt el procés de «patuesització» al qual es volia —i es vol— condemnar la llengua catalana. Afortunadament, Fabra, amb tots els defectes que vulguem, ho va saber entendre. Regit per un pensament metòdic i científic —el famós «seny ordenador»—, amb grans dosis de pragmatisme, va tenir esment de la llengua antiga, de la pluralitat dialectal i de la realitat viva de la llengua. Per això ha tengut èxit pertot arreu. I per això, a diferència dels gallecs, bascos, occitans i de la majoria de llengües minoritzades, tenim molt guanyat posseint una llengua literària consolidada i acceptada per tothom.

A un lector illenc el llibre de Pericay i Toutain li resulta gairebé incompreensible, ja que entre els exemples que donen de mots que eixamplen l'abisme —com diuen ells— entre la llengua escrita i la llengua parlada i «fan una caricatura del català modern en comptes d'unificar-lo», hi compten *aturar, darrer, pitjar o prèmer, aclucar o cloure*, en lloc de *parar, últim, tocar* (un timbre o un botó) i *tancar*. I entre les mostres de «retoricisme ampulós» fan constar *deixondir-se, retut* (en el sentit de cansat), *capell, tal volta, cercar, romandre, alçar*, etc. Arribats en aquest punt no ens resta altre remei que pensar que els autors de *Verinosa llengua* estan afectats d'un localisme ingenu o d'una ignorància absoluta de la realitat de la llengua en tot el domini.

D'altra banda, les propostes positives que ens fan els dos autors són nul·les, i per consegüent ens quedam sense saber amb precisió què volen. A tot estirar podem deduir que el que ens proposen és una major flexibilitat a l'hora d'acceptar models d'inspiració forastera (esmenten mots com *barco, rodeig, vano, cuidar, entregar, caldo, cle-ro*, etc.) i un rebuig de l'encarcament produït per l'ús d'arcaïsmes i dialectalismes. Però en cap moment fan explícita la seva opció de manera concreta. L'únic que queda clar és que mots com *capell* són un penós exemple de l'allunyament del llenguatge col·loquial i un entrebanc per al desenvolupament del català com a llengua vehicular, i en canvi la legitimació a balquena d'elements forasters no representa altra cosa que acceptar les innovacions «naturals» de l'idioma. Vet aquí que el que és fruit directe de la diglòssia se'ns pre-

senta com a natural, i la restauració de formes no barcelonines com a artífici i retòrica. Tota una lliçó de lingüística científica i no ideològica. ■

(1) Xavier Pericay i Ferran Toutain, *Verinosa llengua*. Editorial Empúries. Barcelona, 1986.

Tomeu Vidal, *Aplec d'articles* (1985-1986) I. Edició de l'autor? Palma 1986?

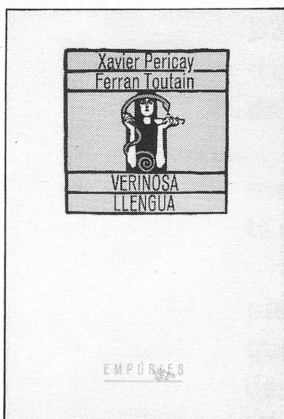
Recull de 28 articles i discursos escrits per Tomeu Vidal, més 4 articles publicats per joves companys reformistes a la premsa mallorquina. Polèmic i esperonador, el llibre pateix d'una edició molt defectuosa.

T. H.

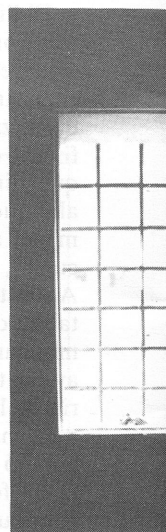
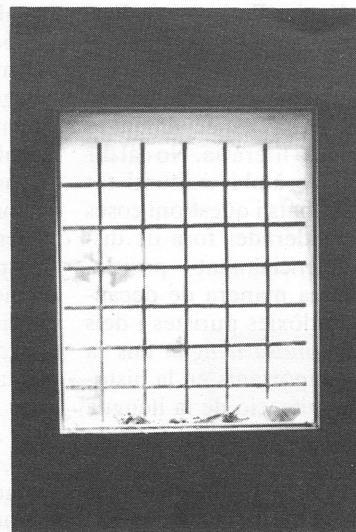
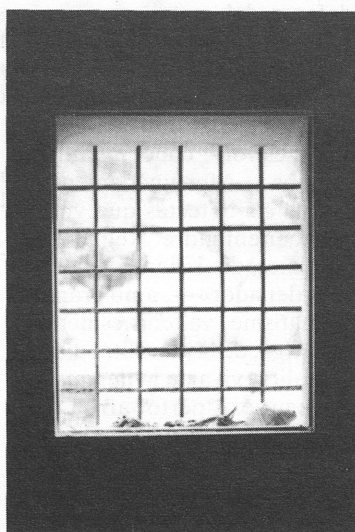
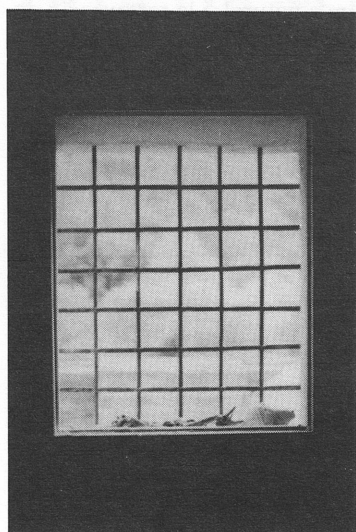
Antoni Vidal i Ferrando, *El brell dels jorns*.

Aquest llibre guanyà el XXIIè premi de poesia «Ausàs March», convocat per l'Ajuntament de Gandia. La mediterrànetat i la crítica social s'hi afirmen com a constants de l'autor, ric en l'ús dels adjectius.

T. H.

C R E · A · C C I Ó

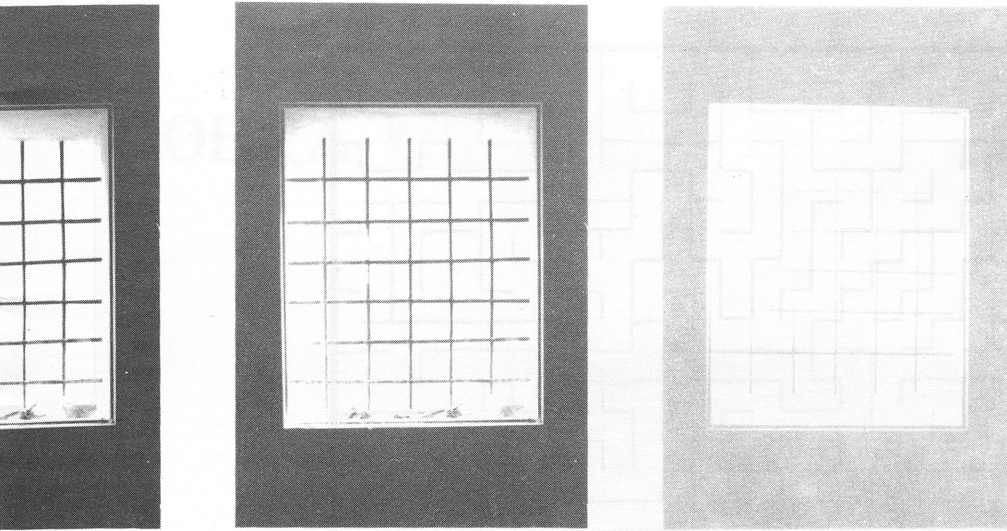
BAIXAMAR

Gira la roda, escapa el pensament
vessant-se en reguerols, estrepitós,
per entollar-se sempre al mateix rec.

Vendrà, tanmateix, l'hora
que temen els que viuen prop del mar:
tot rastre de canals, en pujar la marea,
serà esborrat
i tornarà la terra tavellada
al seu gest pla i impertorbable.

Preguntes pel maldestre
pintor que envernissà, sense cobrir-ne
els més aguts cairells, els roquissars
on fores jove?

En baixamar espera
el geni foll que colga tots els mals:
negres cavalls de la por,
gust de cremat,
malastrugança.

L'ARQUER

L'arc d'aquest vol no ha trobat l'horitzó:
 ran de sembrats, lleu com un llamp, tallava
 alens de blat o clenxinava, espai,
 amb mà d'aram un bosc sense frontera.
 No el guarnirà la fletxa missatgera
 que, justa, encerti el cor remot de l'ambre?

Sense repòs camines d'un atzar
 pres en el vent, topant lluernes com
 xàfec de llum. Sagetes són ocells:
 furgant el llim, els ulls extasiats
 veuen planures de corall i al mar
 s'esmuny el peix deixant rastre d'escata.

D'on et vendrà el genet que t'agomboli,
 ulls de diamant, amb esperons de seda
 el suat flanc?
 D'on l'arena inconstant a les petjades,
 d'on el desig
 de la inflor d'un vent boig a les crines?
 Penses, coll baix. Avances
 mentre el rítmic fuet a les costelles
 ta carn fa trèmer, i l'aire.

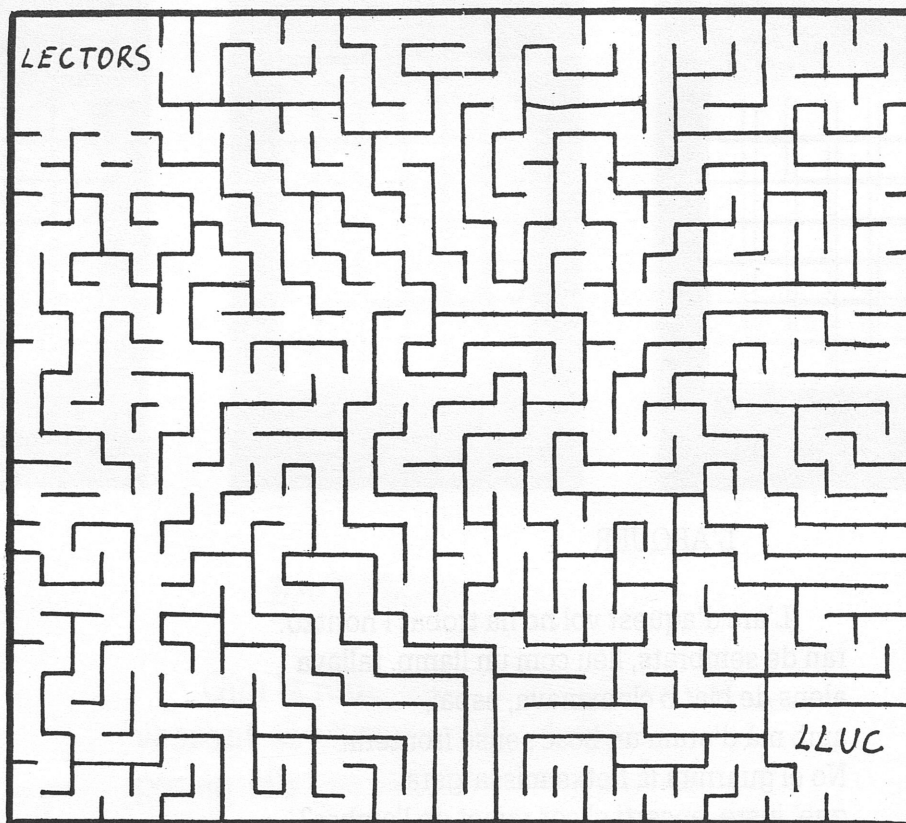
Saps el dia i l'esperes, saps el dia:
 prest, desbocat, trescaràs les dreteres
 que, sabonós, solies,
 desafiant l'aspriva talonada,
 guanyat el cos d'una fúria sens brida.

Poesies de MARGALIDA PONS
 Fotografia de JOSEP LLUÍS POL

PASSATEMPS

LABERINT

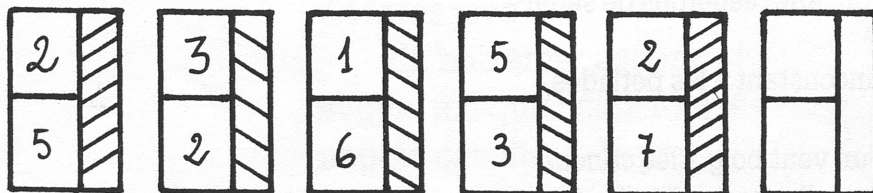
BERNAT J. AMENGUAL

Per quin camí han d'anar els lectors per trobar «Lluc»?

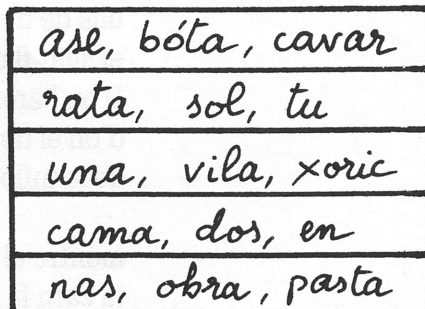
COSSIOL (O TEST) LÒGIC

Acabau la sèrie lògica.

Cercau quin grup de paraules acabarà la sèrie lògica:

- amic, bec, ca
- ala, boca, cabra
- cor, brot, àngel
- arbre, butà, cos
- blat, ordi, pa

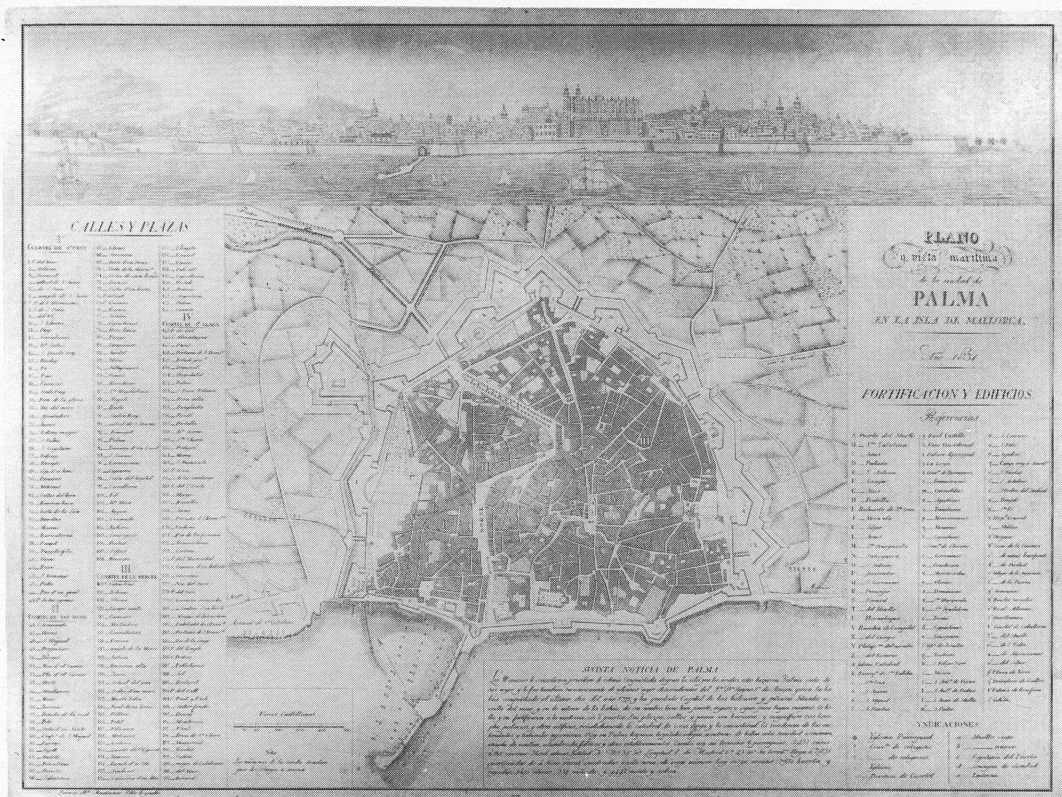
sumar les dues xifres de la mateixa figura. Les retxes van de l'esquerra cap a la dreta si la xifra del quadrat de damunt és senar, i de la dreta cap a l'esquerra si és parell.
Per tant, la solució és: 5 damunt, 4 davalall i 9 retxes

SOLUCIÓ:
En el quadrat de davalall, una vegada se'n resten 3 i una altra se'n sumen 4.
En el quadrat de damunt se posa el resultat de restar les dues xifres de la figura anterior.
Al costat se posen tantes retxes com resulta de

La primera paraula de cada grup comença amb la mateixa lletra que acabava la darrera paraula del grup anterior. A més, un grup és format per una paraula de 3 lletres, una de 4 lletres i una de 5. El grup següent és de 4 lletres, de 3 i de 2.
Per tant, la solució és: amic, bec, ca.

6a OBRA GRÀFICA

Litografies, Gravats,
Xilografies, Bibliofília

Mapa Muntaner (1834)

58 x 43

Obra de:

MAGÍ BALETA · MIQUEL BARCELÓ · JOAN BENNÀSSAR · ENRIQUE BROGLIA · MIQUEL BRUNET · RAMON CANET · PEP CANYELLES · MARIA CARBONERO · FÉLIX DE CÁRDENAS · PEP COLL · ANA COMELLAR · CRISTINA ESCAPÉ · JOAQUIM ESCUDER · SOL FÀBREGA · ESPERANÇA GARCIA · JOAN GOMILA · ELLIS JACOBSON · RAFEL JUAN · ALEIX LLULL · MIRÓ LLULL · RÀFOLS CASAMADA · JULI RAMIS · J. CARLOS REGO · MANOLO REY · JOAN RIUTORT · ROCA FUSTER · HORACIO SAPERE · TOLO SEGUÍ · FEDERICO SOBERATS · ANTONI SOCIES · ALICIA VELA · LUIS VIVES · XAM

Subscripcions i venda: C/. Puresa, n.º 8 i C/. Pont i Vich, n.º 6-A - Tel. 72 57 61
07001 Palma de Mallorca

ROBERT MOTHER WELL

21 NOVEMBRE 86
10 GENER 87

Horari: d'11 a 13.30 h. i de 17 a 20.30 h.
Diumenges i dilluns tancat

PALAU SOLLERIC

Centre d'exposicions i documentació
de l'Art Contemporani

Ajuntament de Palma